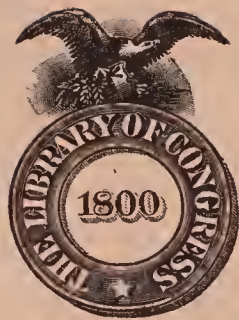

PK

1985

.B34

HINDUSTANI SELECTIONS

IN THE

NASKHI AND DEVANAGARI CHARACTER.

WITH A

VOCABULARY OF THE WORDS.

PREPARED FOR THE USE OF THE

SCOTTISH NAVAL AND MILITARY ACADEMY

BY

JAMES R. BALLANTYNE.

SOLD BY MADDEN & CO. 8 LEADENHALL STREET, LONDON;

C. SMITH, 87 PRINCE'S STREET, EDINBURGH;

AND AT THE MILITARY ACADEMY, LOTHIAN ROAD.

M.DCCC.XL.

TK 1985
B34

EDINBURGH: PRINTED BY BALLANTYNE AND HUGHES, PAUL'S WORK, CANONGATE;
AND BY COX AND SON, LONDON.

333
333
333

PREFACE.

THE bulk and expensiveness of elementary Hindustani books is a subject of frequent complaint. This compilation is designed to furnish to the beginner an easy course of reading, which, being accompanied by a vocabulary, he can go through, without being under the necessity, at the outset, and before he has acquired a taste for the language, of providing himself with a costly dictionary. The object of the Compiler will be fully attained, if the perusal of this little Collection shall excite in the Student the ambition to prosecute still further the study to which these pages shall have introduced him.

ANALYSES AND TRANSLATIONS.

No. I.

Uhmuk bin Hubbunuk, a proper name ; the nom. to *tha* (was) ; *ek* (one, or a) *shukhs* (person) ; *jo* (who) rel. pron. ; *waste* (for the sake), postpos. ; *puhchanne ke* (of recognising), gen. case of the infinitive mood, used as a verbal noun, [Gram. p. 25, Note †], governed in the gen. by *waste*, [Gram. p. 35] ; *upne ko* (himself) acc. of *ap*, [Gram. p. 22], governed by *puhchanne* ; *rukhta tha* (was keeping or placing,) imperf. third pers. sing. mas. of *rukhta*, agreeing with *jo* ; *ek* (a) *mala* (necklace,) a noun mas. nom. sing. the object of *rukhta tha*, [Gram. p. 39] ; *gule men* (in, or on, his neck,) the mas. noun *gula* being put in the inflected form by the postpos. *men*, [Gram. p. 35.] *Ittifakun* (by chance), an adv. ; *ek* (one), *roz* (day), *so-guya*, (he fell asleep), third pers. sing. mas. of the simple past tense of *so-jana*, an intensive compound, [Gram. p. 33], formed of *sona* (to sleep), and *jana* (to go). *To* (then) adv., *öös ke* (of him), gen. of *wööh* ; the postpos. *ke* used, because the word is governed by a masculine noun (*bhaee*), which is not in the nom. case sing. [Gram. p. 19] ; *chhote* (little), inflected mas. sing. of *chhota*, agreeing with *bhaee ne* (brother), a masculine noun sing., which, being the agent of a past tense of an active transitive verb, requires the particle *ne*, [Gram. p. 29] ; *wööh* (that), demonst. pron. nom. sing. mas., agreeing with *mala* (necklace), which is the object of the verb *rukhta* (placed). This being a past tense of an active transitive verb, agrees not with its agent *bhaee ne*, but with the object *mala* ; and this being third

pers. mas. sing., the verb is in the third pers. sing. mas. of the simple past tense; *upne gule men* (on his own neck); *upne* is the second form of the gen. of *ap*, governed by *gule*, which is a mas. noun, not in the nom. sing. *Uhmuk ne* (uhmuk, P.N.), the agent of *pōōchha*; *jagkur* (having awoke), past conj. part. of *jagna*; *pōōchha* (asked), past tense of the active transitive verb *pōōchhna*; hence not agreeing with its agent *uhmuk ne*, nor with its object, which is not a word in the nom., but a *sentence*, and requiring therefore to be put in the third pers. mas. sing., [Gram. p. 30]. *Ki* (viz. or as follows), a conj., introducing a reported speech; *tōō* (thou), *hai* (art), second pers. sing. pres. of the defective auxiliary verb; *Uhmuk bin Hubbunuk* (P.N.); *pus* (then) adv., *kaun* (who?) the interrog. pron. *hōōn* (am), first pers. sing. pres. of the defective aux. *main* (I).

No. II.

Ek (a) *talib-ōōl-ilm* (student), *guya* (went), third pers. mas. sing. past tense, agreeing with *talib-ōōl-ilm*, of *jana*; *ghur* (to the house), a mas. noun governed by the postpos. *ko* understood; *kisee telee ke* (of a certain oilman)—*telee* is a noun mas. of the second declension, which, being governed by *ghur*, a mas. not in the nom. sing., takes *ke* as its sign of the genitive, [Gram. p. 19]. The pron. *kisee*, inflected form of *koe* (some one), is inflected by the same postpos. which inflects its noun *telee*, [Gram. p. 49]; *aur* (and); *dekha* (he saw), third pers. sing. mas. of the simple past tense of the active transitive verb *dekhna*, agreeing [Gram. p. 30] not with its agent, (which, if expressed, would be *ōōs ne*,) but with its object, *ghunta* (a bell), a mas. noun nom. sing. *gule men* (on the neck); *gula*, a mas. of the first decl. assuming its inflected form before the postpos. *men*, [Gram. p. 35]; *bail ke* (of the bull), a gen. with the sign *ke*, because governed by a mas. noun (*gule men*) not in the nom. sing.; *ōōske* (of him) gen. of *wōōh*, with the sign *ke*, because governed by *bail ke*, a mas. noun not in the nom. sing. *Pōōchha* (he asked), third pers. sing. mas. past tense of *pōōchhna*. The agent, if expressed, would be *ōōs ne*; and the object being a sentence (*yih kya hai*), and not “a word in the nom.,” the verb is put in the third pers. mas. sing., [Gram.

p. 30] ; *yih* (this), nom. sing. ; *kya* (what ?) *hai* (is). *Oös ne* (he), the inflected form of *wööh*, followed by the particle *ne*, indicating that it is the agent of a past tense of an active transitive verb ; *kuha* (said, or replied), the past tense of the transitive verb *kuhna*, placed in the third pers. mas. sing., because the object is a sentence, and not “ a word in the nom.” *Awaz se* (by the sound), abl. sing. of a fem. noun ; *isee kee* (of this very thing), the gen. of the pron. *yih*, with the emphatic termination *ee*, equivalent to *very*, *merely*, *exactly*, &c. Being governed by a feminine noun, the pronoun in the gen. has the sign *kee* ; *chulna* (the going), inf. used as a verbal noun ; *is ka* (of him), gen. of *yih*, governed by the mas. nom. sing. *chulna*, wherefore the gen. sign *ka* is used ; *hota hai* (is becoming), third pers. sing. mas. compound pres. of *hona*, agreeing with its nom. *chulna* ; *mu'lōom* (known), an Arabic participle used as an adjective ; *möøjhe* (to me), dat. sing. of pron. *main*. *Talib-ööl-ilm ne* (the student), the agent of the past tense of the verb trans. *kuha* (said), which, having no object in the nominative, is put in the third pers. mas. sing. *Ugur* (if) ; *khura, khura* (whilst standing still), adj. nom. sing. mas., agreeing with *bail* (understood) ; the repetition of the adj. indicates continuation in the state in question ; *hilaya-kure* (he shall make a practice of shaking it), third pers. sing. aorist. of *hilaya-kurna*, a compound of *kurna*, and the past part. of *hilana*, [Gram. p. 34] ; *to* (then) ; *kya* (what ?) *duryaft howe* (will be discovered), third pers. sing. aor. of *duryaft-hona*, a “ nominal ” compound verb, [Gram. p. 33], formed of *duryaft* (discovery), and *hona* (to become). *Telee ne* (the oilman), the agent of *diya* (gave), third pers. sing. mas. past tense of *dena*, agreeing with its object *juwab* (answer), this latter being in the nom. case, [Gram. p. 30] ; *ki* (that, or viz.), a conj. introducing a reported speech ; *mera* (my), genitive of *main*, agreeing with *bail* (bull), *nuheen* (*hai* understood), (is not), *talib-ööl-ilm* (a student.)

No. III.

A person was very bad-voiced, and he imagines himself good-voiced. By chance, one day, that person had remained singing something. A washerman, having taken a rope, came near him.

He (the singer) enquired, "What is it?" He replied, "Health to your worship! I had imagined that my ass is speaking."

No. IV.

The son of a vizier was ignorant and dull witted. The vizier sent him to a sage, and said, "Educate this boy—it is possible that he may become wise." Accordingly the sage made much exertion in the instruction of him, but there was no profit. Then, having become helpless, he sent back the boy to his father, and said, "Thy son has not become wise, and has made *me* mad."

NOTES.

No. III.—*Bud-awaz* (bad-voiced), is a Persian compound epithet, formed of an adjective and a noun. These compound epithets are freely borrowed from the Persian. Examples:—*Khöösh-awaz* (sweet-voiced); *köönd-zihn* (dull-witted); *runjeedu-khatir* (vexed in spirit). Similar compound epithets are formed of two nouns, as *mom-dil* (wax-hearted). *Ga ruhna* (to remain singing) is a compound formed like an “intensive,” and not like what Dr Gilchrist terms a “continuative.” *Ruhna* forms compounds with the root as well as with the present participle, but the sense, in either case, is generally “continuative.” Examples:—*Purha ruhna, ho ruhna, ghol ruhna, &c.*

No. V.—The agent of *urz kee* (made representation) is *öös ne*, (he) understood. The verb, being a past tense of a transitive, agrees with its object, since this happens to be in the nominative. *Urz* is a feminine noun; and *kee* is the feminine sing. of *kiya*, the past tense of the irregular verb *kurna* (to make), [Gram. p. 32].

No. VII.—*Aur ghora kaisa* (and what about the horse?) *Kaisa* is used in a similar way in No. XII. *Hisab kaisa* (what about an accounting?) *i. e.* why talk about a count and reckoning, when I gave the money into your hands only five minutes ago?

No. VIII.—*Ya mu'bööd kurke* (having made the exclamation, “*Ya mu'bööd!*” or, “O God!”); *öön ne rööpiyu öötha liya* (he took up the rupee); *öön ne*, the plural, is used instead of *öös ne*, out of respect to the holy man. From the habit of using the plural instead of the singular, it is often employed when there is no particular intention of being respectful. Even the additionally honorific affix *hon* is frequently affixed, and *öönhon ne* used instead of *öös ne*, without any especial reason for it.

No. IX.—*Is ho rota dekh* (having seen him weeping); in this sentence the participle *rota* is in the nominative, though it quali-

fies, and might be expected to agree with, *is ko*, which is in the accusative. Where the participle is used adjectively, and does not immediately precede its noun, it is generally put, as here, in the masculine nom. sing. In the expression, occurring in the same story, *darhee hiltee dekh* (having seen the beard shaking), the participle does agree with its noun.

No. XII.—*Ubhee dete der nuheen hōōee* ; *hisab kaisa* (there has not been any long time since my just now giving them ; what about a reckoning ?) The participle *dete* is used elliptically in the form of the inflected masculine singular, being governed by some postposition, equivalent to *since* or *after*, understood. This elliptical construction of the participles, used substantively, is very frequent. Examples :—*Sham hōōe* (on) the becoming evening ; *sōōbh hote* (on) the becoming morning ; *pul marte* (in) the striking of an eyelid ; *chulte wukt* (at the time of going), &c. *Sau puchas admee* (a hundred and fifty men) ; with numerals the singular is generally preferred to the plural.

Aur panch rōōpai (other five rupees) ; *aur*, here, is an adjective, not a conjunction.

No. XIII.—*Chahe ki kōōchh kuhe* (he wishes that he shall say something) ; the aorist *chahe* used instead of the present.

Kyōōn nu ho (why should it not be ? or, where is the wonder ?)

No. XIV.—*Itnee bat ke sōōnte hee* (immediately on the hearing of this speech) ; see remarks on the elliptical use of the inflected participle in the note to No. XII.

Meeree jan jatee ruhegee (my life going will remain, or will go entirely away).

No. XVI.—*Chubena lene guya* (went to buy parched grain) ; *lene* is inflected by *ko* understood ; *lene ko guya* (went for the buying, &c.)

Lete to liya (took hold of it indeed), literally “ taking indeed took.” A participle, in the form of the inflected masculine singular, is frequently employed to denote an action simultaneous with, or immediately preceding, that implied by the verb. Example :—*Chulte hōōe yih munsōōbu kurne luga*, going along, he began to make this project. In the instance, *lete to liya*, the participle and

the verb being the same, the repetition gives a force equivalent to “taking hold of.”

The translation of the couplet is, “Lal Bōjhukkur understands (the case); who else (is there) who understands it? Remove the roof (and) ridgepole; slide him over the top; (literally, having made him up, take him).”

No. XVIII.—*Suva mun phōolon se* (with a mun and quarter of flowers); with nouns of weight and measure the word *of* is not required in Hindustani.

Padshah ne aram furmaya (the king took repose). In “nominal” compounds, the ordinary verbs signifying to *do, make, perform, &c.*, are replaced by *furmana* (to order), when the person spoken of is a king or a great man.

Is mōōrdar ke sau taziyanē maro (strike on this carrion a hundred blows of a whip). The postposition *ōōpur* (upon), understood, governs *is mōōrdar ke* in the genitive.

No. XIX.—*Khōōda kee kusum* (I swear by God); literally, “the oath of God (I take).”

No. XX.—*Ubhee sir kat dalta hōōn* (I shall just now cut off his head), the present used for the future; as, in English, “I go to-morrow,” for “I shall go,” &c.

No. XXII.—*Nekee bur bad gōōnuh lazim* (a Persian proverb, meaning, my goodness has been thrown away; and besides I have incurred blame); literally, “goodness to the winds—fault adhering.”

Do din puhle ate to ōōse pate (if you had come two days sooner, then you would have got him).—See Gram. p. 52.

Bin kubōōl kiye (without agreeing to). The participle is used substantively as in the examples cited in the note to No. XII.

Murne se mittee deejo (at our death give us earth, or bury us).

No. XXIII.—*Nu janiye kya kōōchh hoga* (one does not know what will be); the precise force of *kōōchh*, in this sentence, cannot be easily conveyed in English, though its influence, in giving a comprehensive indefiniteness to the *kya*, is perceptible enough in the Hindustani.

Tukseer mööaf (excuse me); literally, “(let my) fault (be) pardoned.”

Bat kee bat men (instantly—at the very word). The postpositions of the genitive are employed to denote “purpose, worth, possibility, totality,” &c. So *khane kee kothree*, an eating-room; *do sau rööpai ka ghora*, a horse worth two hundred rupees; *yih jeene kee nuheen*, this (female) is not capable of surviving; *khet ka khet*, the whole field; *sub ka sub*, all together; *jhöönd ke jhöönd*, whole swarms.

No. XXIV.—*Nu upnee kuhta nu aur kee söönta* (he neither spoke himself, nor listened to the speech of others). The word *bat* (speech) is understood; and the present is used instead of the past, as in narrative it very frequently is.

Kööchh öös ne kuha tha (had she said any thing?) The pluperfect used, as it often is in Hindustani, where in English the perfect would be preferred.

Wööh milee to humaree jan ruhee nuheen to guee (if she be obtained, then my life will remain; otherwise it will depart). The past tense is here used to imply certainty:—that it *will* do so, is as sure as if it had already happened.

Tere köömbe men kaun kaun hai (what individuals are there in thy family?) The repetition of the *kaun* indicates that the questioner wishes to hear of the individuals severally.

Upna döökhra kiya kurtee hōön (I am occupied with my own cares); literally, I make a practice of doing, or enduring, my own misfortunes.

Jeth söödee punchumee ko (on the fifth of the light half of the month Jeth). “Time when” is indicated by *ko*.

Ujub sumain ka alum hai (it is a wonderful spectacle); literally, “Wonderful is the state of the time;” *i. e.* of the things there at that time.

Humen ap kee khidmut kurnee lazim hai (for me to make attendance upon your highness is proper). An infinitive agrees with its object, (provided the latter be in the nominative,) unless some other rule of grammar, as is most commonly the case, occur to prevent it. For instance, in *khidmut kurnee luga* (he began to make service), *luga* puts the infinitive into the masculine inflected form, [Gram. p. 34.]

VOCABULARY.

آج

ULIF.

- s. اب *ub*, now.
- s. اب تک *ubtuk*, till now.
- A. ابراهيم *Ibraheem*, Abraham.
- s. ابھي *ubhee*, just now.
- s. آپ *ap*, self, you Sir, his worship, &c. آپ ہی آپ *ap hee ap*, of his own accord.
- s. ات *uti*, very.
- s. اتارنا *öotarna*, to bring down, or take off.
- s. اترنا *öoturna*, to descend.
- A. اتفاناً *ittifakun*, by chance.
- H. اتنا *itna*, adj. thus much; as much as this: öotna, as much as that.
- H. اٲڪل ٲچو *utkul puchchöö*, at random.
- s. آٲھ *ath*, eight.
- s. اٲھانا *ööthana*, to raise.
- s. اٲھنا *ööthna*, to rise.
- s. آج *aj*, to-day.

ار

- A. اجازت *ijazut*, f. permission.
- H. اچانڪ *uchanuk*, suddenly.
- s. اچھا *uchchha*, adj. good.
- A. احمق *uhmuk*, blockhead.
- A. احوال *uhwal* (Arabic plural), circumstances, state.
- A. اختلاط *ikhtilat*, conversation.
- A. آخر *akhir*, at last.
- A. آخرت *akhirut*, futurity, the world to come.
- A. اخلاص *ikhlas*, affection.
- s. اداس *öödas*, sorrowful.
- A. ادب *udub*, politeness.
- P. آدمي *admee*, a man.
- H. ادھر *idhur*, hither, on this side: öödthur, thither, on that side.
- A. ارادہ *iradu*, wish, intention.
- P. آراستہ *arastu*, adorned, arranged.
- P. آرام *aram*, comfort, health.
- H. ارگجا *urguja*, a kind of perfume.
- s. اري *ure*, holla! sirrah!

- س. اڑانا *ōōrana*, to cause to fly ; to filch.
- س. اڑنا *ōōrna*, to fly.
- P.H. آزمانا *azma-na*, to try.
- س. آسرا *asra*, refuge, abode.
- س. آسن *asun*, a seat, a posture (adopted by *jogees* in their devotions).
- P. آسوده *asōōdu*, quiet, contented.
- س. آسیس *asees*, f. benediction.
- A. اشاره *isharu*, a signal, hint.
- P. آشنا *ashna*, an acquaintance.
- س. اشنان *ushnan*, bathing.
- A. اعلي *ulu*, most high.
- H. افيم *ufeem*, f. opium.
- H. افيمي *ufeeme*, opium-eater.
- P. آقا *aka*, master.
- A. اكبر *ukbur*, greatest ; name of an emperor.
- س. اکتھا *ikutha*, adj. collected together ; in one place.
- س. اکیلا *ukela*, alone.
- P. اگر *ugur*, if.
- س. آگي *age*, before ; in front.
- A. آل *al*, f. progeny.
- H. التا *ōōlta*, adj. turned back.
- H. التنا *ōōlutna*, to turn back.
- A. القصة *ulkissu*, in short.
- H. الھنا *ōōluhna*, a complaint.
- H. الیچنا *ōōleechna*, to bale.

- A. امتحان *imtihan*, experiment.
- A. امرا *ōōmura* (Arabic plur.), nobles ; or a noble.
- A. اموال *umwal*, riches.
- P. امید *ōōmmed*, f. hope.
- A.P. امیرزادہ *umeer-zadu*, nobly-born.
- س. آن *an*, having come : (for \bar{A} a).
- س. آنا *ana*, to come. The $\frac{1}{16}$ of a rupee.
- A. انباري *umbaree*, f. a litter.
- س. ان بیدھا *un-bedha*, unbored.
- P. اندر *undur*, within.
- س. اندھا *undha*, blind.
- س. اندھیری *undheree*, f. darkness.
- P. اندیشہ *undeshu*, thought, anxiety.
- A. انعام *inam*, a present.
- س. آنکھ *ankh*, f. the eye.
- س. انگلي *ōōnglee*, f. a finger.
- س. آنند *anund*, m. or f. joy.
- H. انھون *inhon*, these : *ōōnhon*, those (honorific inflected forms pl. of *yih*, and *wōōh*), he.
- P. آواز *awaz*, f. voice, sound.
- س. اوپر *ōōpur*, upon, over.
- س. اوپرلا *ōōpurla*, adj. upper.
- س. اودا *ōōda*, brown.
- H. اور *aur*, conj. and, also. adj. more, other.

- A. اولاد *aulad*, f. offspring.
 P. آہ *ah*, f. a sigh. interj. alas!
 H. ایسا *aisa*, such.
 S. ایک *ek*, one. ایک ایک *eka-ekkee*, or ایک بارگی *ek-bargee*, all at once.
 P. آئینہ *aeenu*, a mirror.

ب BE.

- P. با *ba*, prep. with.
 T. بابا *baba*, father, child!
 H. باپ *bap*, father.
 S. بات *bat*, f. word, affair, account.
 P. بادشاہ *badshah*, a king.
 P. بادشاہت *badshahut*, f. empire.
 P. بادشاہی *badshahee*, imperial.
 S. باز *bar*, f. edge (of a knife, &c.).
 S. بازیا *barya*, a whetter.
 P. بازار *bazar*, a market.
 P. بازو *bazōō*, the arm; the fold (of a door).
 A. باعث *ba, is*, cause, reason.
 A. باقی *bakee*, remaining.
 S.H. بالکپن *baluk-pun*, childhood.
 S. بانٹا *banta*, a share.
 S. بانچنا *banchna*, to read.
 S. باندھنا *bandhna*, to bind.
 S. باہر *bahur*, outside.
 P. باہم *ba-hum*, adv. together.
 S. بائیں *bayani*, adj. left (hand, &c.).
 H. بتانا *butana*, to point out.
 S. بٹوا *butōōa*, a purse.
 S. بٹھلانا *bithlana*, to cause to sit.
 S. بجانا *bujana*, to play (on a musical instrument).
 S. بچارنا *bicharna*, to think.
 H. بچنا *buchna*, to be saved, to escape.
 P. بچہ *buchchu*, a young one.
 S. بچھانا *bichhana*, to spread.
 S. بچھنا *bichhna*, to be spread.
 S. بچھونا *bichhauna*, bedding.
 P. بخرا *bukhra*, a share.
 P.H. بخشنا *bukhsh-na*, to give, forgive.
 P. بد *bud*, bad. بد ذات *bud-zat*, wicked. بد طینتی *bud-teenutee*, malevolence.
 H. بدھنا *budhna*, a kind of pot.
 H. برا *bōōra*, bad.
 P. برابر *burabur*, uniform, equal, alike.
 P. برباد *bur-bad*, adj. (given) to the winds; thrown away.
 S. برس *burus*, a year.
 S. برہ *biruh*, separation.
 S. بڑا *bura*, large, great.

- s. H. بٲهٲاٲا *böörha-pa*, old age.
 s. بٲهٲانا *burhana*, to augment, extend.
 s. بٲهٲنا *burhna*, to increase, proceed.
 s. بٲهٲيا *böörhiya*, f. an old woman.
 s. بسنا *busna*, to dwell.
 s. بش *bish*, poison.
 A. بعد *bu'd*, after.
 P. بعل *bughul*, f. the armpit.
 s. بڪرا *bukra*, a he-goat.
 s. بگلا *bugla*, a crane.
 A. بلا *bula*, f. calamity, evil.
 H. بلانا *böölana*, to call.
 P. بلكه *bulki*, moreover.
 H. بلوانا *böölwana*, to cause to call.
 H. بلميندا *bulenda*, a ridgepole.
 A. بن *bin*, a son.
 S. بن *bun*, f. a wood.
 s. بن *bin*, without. بن داني پائي *bin dane panee*, without eating and drinking.
 H. بنا *bunna*, to be made.
 H. بنانا *bunana*, to make, adjust.
 P. بند *bund*, m. or f. a bond. بند کرنا *bund kurna*, to bind.
 P. بندہ *bundu*, a slave.
 s. بندھوانا *bundhwana*, to cause to be bound.

- P. بندي *bundee*, f. a female slave.
 H. بنوانا *bunwana*, to cause to make.
 s. بوجھنا *böøjhna*, to understand.
 P. بوريا *boriya*, a mat.
 H. بولنا *bolna*, to speak, say.
 P. به *bu*, prep. by, with, in, to.
 H. بهانت *bhant*, f. manner, sort.
 s. بهائي *bhaee*, brother.
 s. بہت *buhööt*, much, many.
 P. بہتر *bihtur*, better.
 s. بہتيرا *buhöötera*, adj. much.
 H. بهجوانا *bhijwana*, to cause to send.
 s. بهر *bhur*, full, whole (added pleonastically to words denoting extent or duration).
 H. بهرا *buhra*, deaf.
 s. بهرنا *bhurna*, to fill.
 s. بهٲهٲونجا *bhurbhöönja*, a man who parches grain.
 P. بهشتي *bihishtee*, a water carrier.
 H. بهڪانا *buhkana*, to deceive.
 s. بهگوان *Bhugwan*, God.
 s. بهلا *bhula*, adj. good.
 H. بهور *bhor*, f. dawn.
 H. بهي *bhee*, also, even.
 s. بهيا *bhaiya*, brother.
 s. بهيتر *bheetur*, within.
 H. بهجنا *bhejna*, to send.

- s. *bhed*, a secret.
 §. *bher*, f. a sheep.
 H. *bhena*, f. a sister.
 P. *be*, prep. without. *بي*
be-insafee, f. injustice.
be-bakee, f. fearlessness.
be-hijabee, f. appearing
 unveiled ; immodesty. *بيچاره*
be-charu, helpless, unfortunate.
be-duregh, unsparing.
be-kurar, uneasy. *بي كل*
be-kul, uneasy. *بيہوش* *be-hosh*,
 stupified.
 A. *buyan*, explanation.
 §. *byahna*, to marry.
 §. *beetna*, to pass, happen.
 H. *beta*, a son.
 §. *baithna*, to sit.
 H. *betee*, f. a daughter.
 §. *bee*, in, among.
 §. *bechna*, to sell.
 s. *Beerbul*, a proper name.
 §. *bees*, twenty.
 §. *bail*, a bull.
 H. *byaura*, explanation.

پ PE.

- §. *pas*, postpos. near, beside.
 §. *pan*, betel leaf.
 §. *pana*, to get, find.

- §. *panch*, five.
 §. *pandan*, a betel-box.
 §. *panw*, leg, foot.
 §. *panee*, m. water.
 s. *pöotr*, a son.
 §. *puchas*, fifty.
 §. *pachchham*, m. west.
 §. *pur*, upon, but.
 s. *prudhan*, a minister (of
 state).
 §. *purna*, to fall.
 §. *purhana*, to cause or teach
 to read.
 §. *purhna*, to read.
 P. *pus*, then, therefore.
 H. *pöökarna*, to bawl out.
 §. *pukana*, to cook.
 H. *pukurna*, to seize.
 H. *pukurwana*, to cause to
 seize.
 s. *pukwan*, sweetmeats, vic-
 tuals fried in butter and oil.
 §. *pukhal*, f. a water-bag.
 §. *pukheröo*, a bird.
 H. *pugree*, f. a turban.
 §. *pilana*, to cause to drink.
 §. *pulung*, a bedstead.
 §. *punth*, a road.
 §. *punchumee*, f. the fifth
 day of the lunar fortnight.

- §. پنچھي *punchhee*, a bird.
 s. پنڌت *pundit*, learned.
 §. پنکھا *punkha*, a fan.
 H. پوٽلي *potlee*, f. a bundle.
 s. پوجا *pōōja*, f. worship.
 §. پوچھنا *pōōchhna*, to ask.
 s. پورا کرنا *pōōra kurna*, adj. full. to fulfil.
 P. پوست *post*, a poppy head.
 P. پوستي *postee*, one who intoxicates himself with infusion of poppy heads.
 P. پوشاک *poshak*, f. dress.
 §. پڻچاننا *puhchanna*, to recognise.
 H. پھر *phir*, again.
 §. پھر *pukur*, a watch (of three hours).
 H. پھرنا *phirna*, to turn, walk about, go round.
 H. پھلي *puhle*, adv. first.
 §. پھنا *puhunna*, to put on.
 §. پھننا *puhnana*, to cause to put on.
 H. پھنچانا *puhōōchhana*, to convey.
 H. پھنچنا *puhōōchhna*, to arrive.
 §. پھول *phōōl*, a flower.
 §. پھولنا *phōōlna*, to blossom.
 H. پھير *pher*, again, back.
 §. پھنکنا *phenkna*, to throw.

- §. پيار *pyar*, m. or f. fondness.
 s. پيارا *pyara*, adj. beloved.
 P. پيالہ *piyalu*, a cup.
 §. پيٿھ *peeth*, f. the back.
 §. پيٿھنا *paithna*, to penetrate, enter.
 §. پيچھا *peechha*, the rear, pursuit.
 §. پيچھي *peechhe*, in the rear, behind, after.
 §. پير *peer*, f. pain.
 P. پير *peer*, an old man. پير مرشد *peer-mōōrshid*, venerable Sir!
 P. پيغام *paigham*, a message.
 §. پينا *peena*, to drink, smoke (tobacco).
 §. پينڪ *peenuk*, f. intoxication, drowsiness.

ت TE.

- P. تازيانہ *taziyanu*, a whip. تازيانہ مارنا *taziyanu marna*, to scourge.
 P. تالاب *talab*, a pond.
 §. تب *tub*, then.
 §. تچنا *tujna*, to abandon.
 §. تد *tud*, then.
 A. تربيت *turbiyut*, f. education.
 §. ترت *tōōrt*, quickly.
 A. تسلي *tusullee*, f. consolation.

- A. تعظيم *tu'zeem*, f. respect.
 A. تعليم *tu'leem*, f. instruction.
 A. تقصير *tukseer*, f. fault.
 H. تک *tuk*, till, up to.
 A. تکرار *tukrar*, f. repetition, alteration.
 §. تلي *tule*, down, under.
 P. تماچا *tumacha*, a blow.
 A. تماشا *tumasha*, a sight, fun.
 تماش بين *tumash been*, a spectator.
 A. تمام *tumam*, entire.
 A. تمسک *tumussöök*, a note of hand, a bond.
 A. تنبورا *tumböora*, a drum.
 §. تو *to* or *tau*, then.
 A. تواضع *tuwazöö*, f. civility.
 H. توڑا *tora*, a purse (of 1000 rupees).
 §. توڑنا *torna*, to break.
 §. تولنا *tolna*, to weigh.
 s. تون *ton* or *taun*, then.
 A. تيار *taiyar*, ready.
 P. تير *teer*, an arrow. تيراندازي *teer-undazee*, f. archery.
 P. تيز *tez*, sharp.
 H. تيسا *taisa*, such.
 §. تيلي *telee*, an oilman.
 §. تين *teen*, three.

ت TE.

- §. تهاکر *thaköör*, a lord.
 §. تھانو *thainw*, f. or m. a residence.
 H. تھتول *thuthol*, jocular.
 H. تھلنا *tuhulna*, to ramble.
 H. تھنڈا *thunda*, adj. cold.
 H. تھہرانا *thuhrana*, to fix, appoint.

ج JEEM.

- P. جا *ja*, f. a place.
 §. جاگنا *jagna*, to be awake.
 P. جان *jan*, f. or m. life.
 §. جانا *jana*, to go.
 §. جاننا *janna*, to know.
 P. جانور *janwur*, an animal.
 §. جب نہ تب *jub*, when. جب نہ تب *jub nu tub*, now and then, perpetually.
 H. جتنا *jitna*, as much as.
 H. جگہ *juguh*, f. a place.
 P. جلد *juld*, quick.
 P. جلدی *juldee*, f. quickness. adv. quickly.
 A. جمع *jum'*, f. collection. جمع *jum' hona*, to assemble.
 s. جنگل *jungul*, a forest.
 §. جنم *junum*, birth.
 §. جنہوں *jinhon*, honorific inflect. plur. of next.

- §. جو *jo*, who. *Jo* or *jau*, if, when.
- A. جواب *juwab*, an answer.
- P. جواني *juwanee*, f. youth.
- A. جواهر *juwahir*, jewels.
- H. جوڙو *zorōo*, f. a wife.
- §. جوڙنا *jorna*, to join.
- S. جوڳ *jog*, adj. fit.
- S. جوڳي *jogee*, a devotee.
- §. جون *jon* or *jaun*, as, when.
- §. جونيور *Jaunpōor*, name of a city.
- H. جهاز *jhar*, a bush, underwood.
جهاز جهوڙ *jhar jhōor*, f. a thicket.
- P. جهان *juhan*, the world. جهان پناه *juhan-punah*, world-protection, his Majesty, your Majesty.
- §. جهت *jhut*, quickly.
- H. جهٽڪا *jhutka*, a shake.
- H. جهڳڙنا *jhugurna*, to quarrel.
- H. جهلنا *jhulna*, to fan, to move to and fro as a fan.
- H. جهنڊ *jhōond*, a troop, swarm.
- §. جهوٽه *jhōoth*, false, a lie.
- H. جهولي *jholee*, f. a wallet.
- §. جي *jee*, m. life, mind.
- H. جي *jee*, Sir.
- §. جيٽه *jeth*, the second Hindoo month (May-June).

- §. جيسا *jaisa*, such as.
- §. جيٺا *jeena*, to live.

چ CHEEM.

- P. چار *char*, four. چار آنڪهيڻ *char ankheñ*, the eyes of two people meeting. چار نظرين *char nuzren*, id.
- P. چالاڪي *chalakee*, f. activity, celerity.
- §. چاند *chand*, the moon.
- S. چاندي *chandnee*, f. moonlight.
- H. چانول *chanwul*, rice.
- §. چاهنا *chahna*, to love, wish.
- §. چاهيئي *chahiye*, it is necessary (see Gram. p. 54).
- §. چبينا *chubena*, parched grain.
- H. چپ *chōop*, silent.
- H. چپ چاپ *chōop-chap*, silently.
- S. چٽ *chit*, mind, heart.
- S. چتر *chutōor*, clever.
- §. چترائي *chutōorae*, f. expertness.
- §. چرانا *churana*, to pasture.
- P. چرخا *churkha*, a spinning wheel.
- H. چڪنا *chōokna*, to be finished.
- §. چڪوا *chukwa*, a ruddy goose. fem. چڪوي *chukwee*.
- §. چلنا *chulna*, to move, go. چلا

- جانا *chula jana*, to go along, depart.
- H. چنا *chöonna*, to cull, arrange.
- P. چنانچہ *chöonanchi*, so that.
- S. چنتا *chinta*, f. thought, anxiety.
- P. چند *chund*, how many? several.
- S. چندن *chundun*, sandal-wood.
- S. چندال *chundal*, a man of the lowest Hindoo caste; a wretch.
- H. چنگیر *chunger*, f. a flower-pot, tray.
- H. چوا *cho'a*, a kind of perfume.
- S. چوبیس *chaubees*, twenty-four.
- S. چودس *chaudus*, f. the fourteenth day of the lunar fortnight.
- S. چوری *choree*, f. theft.
- H. چوک *chauk*, a market.
- H. چوکسی *chaukusee*, f. watchfulness.
- S. چوکھٹ *chaukhut*, m. or f. a door-frame.
- S. چوگھرا *chau-ghur-a*, a box (with four partitions) for holding perfumes.
- H. چونکنا *chaunkna*, to start up.
- S. چہہ *chhu*, six.
- H. چھاتی *chhatee*, f. breast.
- S. چھان *chhan*, f. roof.
- S. چھانو *chhanw*, f. shadow.
- H. چھپانا *chhipana*, to hide.
- H. چھٹپٹانا *chhutputana*, to tumble about.
- S. چھٹی *chhuthee*, a religious ceremony performed on the sixth day after childbirth.
- P. چھچھہا *chuhchuha*, warbling.
- S. چھدانا *chhidana*, to perforate.
- H. چھڑکنا *chhirukna*, to sprinkle.
- S. چھڑوانا *chhöörwana*, to cause to let go.
- S. چھوٹا *chhota*, small.
- S. چھوٹنا *chöötna*, to abandon.
- H. چھور *chhor*, edge.
- S. چھوڑنا *chhorna*, to quit.
- H. چھوکرا *chhokra*, a boy.
- P. چیز *cheez*, f. a thing.
- H. چین *chain*, tranquillity.

ح HE.

- A. حاضر *hazir*, present.
- A. حبشی *hubshee*, a negro, an Abyssinian.
- A. حجاب *hijab*, a veil, modesty.
- A. حرکت *hurukut*, f. motion, gesture.
- A. حساب *hisab*, reckoning.
- A. حضرت *huzrut*, presence, Majesty (as a title).

A. حقيقت *hukeekut*, f. truth, narration, state.

A. حکم *hōōkm*, a command.

A. حيران *hairan*, confounded.

خ KHE.

A. خاطر *khatir*, f. the mind. خاطر جمع *khatir-jum'*, f. content.

P. خاک *khak*, f. dust.

A. خالي *khalee*, empty.

P. خاوند *khawind*, master.

A. خبير *khubur*, f. intelligence.

P. خدا *Khōōda*, God.

P. خداوند *khōōdawund*, master.

A. خدمت *khidmut*, f. service.

خدمتگار *khidmutgar*, a servant, butler.

P. خرگوش *khurgosh*, a hare.

P.H. خریدنا *khureedna*, to buy.

A. خصم *khusum*, a husband.

P. خفا *khufa*, angry.

A. خواصي *khuwassee*, the place where one sits behind a great man on an elephant.

P. خوب *khōōb*, adj. good.

P. خوراک *khōōrak*, f. food.

P. خوش *khōōsh*, pleasant.

P. خوشي *khōōshee*, f. joy.

A. خير *khair*, f. happiness. adj. well.

A. خيرات *khairat*, f. charity.

د DAL.

P. دارا شکوه *Dara Shookoh*, a proper name.

P. داغ *dagh*, a mark, scar.

H. دام *dam*, the $\frac{1}{24}$ of a *paisa*.

P. دانا *dana*, sage.

S. دانت *dant*, a tooth. دانتون *danton meri ööng-lee dena*, to be amazed.

P. دانه *danu*, corn.

H. دبانا *dubana*, to press down.

P. در *dur*, a door; in.

A. درپيش *dur-pesh*, in front.

P. درخت *durukht*, a tree.

S. درشن *durshun*, interview.

P. درميان *dur-miyan*, in the midst.

P. دروازه *durwazu*, door.

P. دريا *durya*, sea, river.

P. دريافت *duryaft*, f. discovery.

S. دس *dus*, ten.

P. دشوار *dōōshwar*, difficult.

A. دعا *dōō'a*, f. benediction, prayer.

A. دفعه *duf'u*, f. one time.

A. دق *dikk*, trouble. دق هونا *dikk hona*, to be vexed.

S. دکمه *dōōkh*, pain, grief.

S. دکھڑا *dōōkhra*, misfortunes.

- §. دکھلانا *dikhlana*, to show.
 P. دل *dil*, heart, mind.
- H. دلتی *dōluttee*, f. a kick with the two hind legs.
- H. دلہن *dōlhun*, f. a bride.
- P. دم *dum*, breath. دم دینا *dum dena*, to leave to simmer or stew. دم کھانا *dum khana*, to remain silent.
- S. دن *din*, day.
- A. دنیا *dōonya*, f. the world. دنیا داری *dōonya-daree*, f. worldliness.
- P. دوآتشہ *do-atushu*, adj. double-distilled.
- §. دودہ *dōōdh*, m. milk. دودہ پلائی *dōōdh-pilae*, f. a wet-nurse.
- S. P. دور *dōōr*, f. distance. adj. far.
- §. دوڑنا *daurna*, to run.
- P. دوست *dost*, friend.
- §. دوسرا *dōōsra*, second, other.
- P. دوکان *dōōkan*, f. a shop.
- A. دولت *daulut*, f. wealth, prosperity. دولت مند *daulutmund*, rich.
- §. دونوں *donon*, both.
- H. دھاندھلپنا *dhandhulpuna*, chicanery.
- §. دھرنا *dhurna*, to place.
- §. دھلوانا *dhōōlwana*, to cause others to wash.
- §. دھوبن *dhobin*, f. a washerman's wife.
- H. دھوم *dhōōm*, f. tumult.
- §. دھونا *dhona*, to wash.
- §. دھیما *dhiya*, f. daughter.
- S. دھیان *dhyān*, meditation.
- P. دیر *der*, f. delay. adv. late.
- S. دیس نکالا *des nikala*, des-nikala, exile.
- §. دیکھنا *dekhna*, to see.
- §. دینا *dena*, to give.
- P. دیوار *deewar*, f. a wall.
- P. دیوان *deewan*, tribunal, divan, minister. دیوان خاص *deewani khass*, privy council chamber.
- P. دیوانہ *deewanu*, mad.

‡ DAL.

- §. ڈاڑھی *darhee*, f. a beard.
- S. ڈاکنی *dakinee*, f. a witch, female imp.
- H. ڈالنا *dalna*, to throw.
- H. ڈببی *dibbee*, f. a small box.
- H. ڈبیا *dibiya*, f. a very small box.
- §. ڈرانا *durana*, to frighten.
- §. ڈرنا *durna*, to fear.
- H. ڈلوانا *dulwana*, to cause to throw.

H. *دوبنا* *dōobna*, to dive, be drowned.

§. *دولي* *dolee*, f. a sedan.

H. *دھاري* *dharee*, a minstrel.

H. *دھري* *dihōōree*, f. threshold.

§. *دھونڈھنا* *dhōōndhna*, to seek.

H. *دڙه* *derh*, one and a half.

ذ ZAL.

A. *ذهن* *zihn*, sagacity, mind.

ر RE.

§. *رات* *rat*, f. night.

A. *راتب* *ratib*, daily allowance of food (particularly of dogs and elephants); ration.

§. *راج* *raj*, sovereignty, kingdom. In compos. *royal*; e. g. *راجپتر* *raj-pōōtr*, a prince; *راجپتري* *raj-pōōtree*, f. a princess. *راج کاج* *raj-kaj*, business of government. *راجکمار* *raj kōōmar*, or *راجکنور* *raj-kōōnwur*, a prince; *راجکنيا* *raj-kunya*, f. a princess.

§. *راني* *ranee*, f. a queen, princess.

P. *راه* *rah*, f. a road. *راه دیکھنا* *rah-dekhna*, to expect. *راه گير* *rah-geer*, a traveller.

§. *روپي* *rōōpai*, see *روپيه*.

§. *رجھانا* *rijhana*, to please.

A. *رحم* *ruhm*, compassion.

A. *رخصت* *rōōkhsut*, f. congé; permission.

H. *رسا* *rusa*, rope.

A. *رسم* *rusm*, f. custom.

§. *رسي* *russee*, f. a string, cord.

§. *رکھنا* *rukha*, to keep, put, have.

§. *رھچھيرا* *rum-chera*, a common appellation of a slave.

P.H. *رھنا* *rumnā*, to wander.

P. *رنجيدہ* *runjeedu*, afflicted.

رنجيدہ خاطر *runjeedu-khatir*, afflicted in mind.

P. s. *رنگ* *rung*, colour, sort.

رنگارنگ *rungarung*, or *رنگ*

برنگ *rung-burung*, of various

sorts. *رنگ محل* *rung-muhull*,

an apartment for festive enjoy-

ment.

P. *روانہ* *ruwanu*, flowing, proceed-

ing. *روانہ هونا* *ruwanu hona*, to

proceed, go.

P. *روبرو* *rōō-burōō*, face to face, in presence.

§. *روپ* *rōōp*, form, beauty.

§. *روپوتي* *rōōpuvutee*, adj. f. beautiful.

§. *روپي* *rōōpai*, see *روپيه*.

§. روپيه *rōōpiyu*, a rupee. (The inflect. of the sing. and the nom. pl. is روپي *rōōpiye*, روپي *rōōpai*, or رپي *rōōpai*.)

P. روز *roz*, a day.

P. روشن *raushun*, splendid.

§. رونا *rona*, to weep.

H. رهنا *ruhna*, to remain.

§. ريجھنا *reejhna*, to be pleased.

ز ZE.

P. زبان *zuban*, f. the tongue.

A. زياده *ziyadu*, more.

P. زيور *zewur*, ornament.

س SEEN.

§. سا *sa*, like (see Gram. p. 20).

§. ساتھ *sath*, along with.

§. ساڙهي *sarhe*, with a half (of the aggregate number in addition to the number specified).

P. ساز *saz*, apparatus.

P. سامان *saman*, m. or f. apparatus.

§. سامهني *samhne*, in front.

§. ساهوڪار *sahōōkar*, a great merchant. ساهوڪارچي *sahōōkar-buchchee*, the daughter of a great merchant.

A. سائيس *saees*, a groom.

§. سائين *saeen*, lord, a religious beggar.

§. سب *sub*, all.

P. سپاهي *sipahee*, a soldier (sepoy).

P. سپرد *sōōpōōrd*, f. charge, trust.

§. ستانا *sutana*, to afflict.

§. ستره *sutru*, seventeen.

§. ستري *stree*, f. a woman.

§. سچ سڃانا *suj-sujana*, to adjust.

§. سچ *such*, true, truth.

§. سده *siddh*, f. success, accomplishment.

§. سدهارنا *sidharna*, to depart.

§. سدي *sōōdee*, f. the light half of the lunar month, from the new moon to the full.

P. سزا *suza*, f. punishment.

A. سفر *sufur*, a journey.

§. سڪنا *sukna*, to be able.

§. سڪھ *sōōkh*, happiness.

§. سڪھلانا *sikh lana*, to teach.

§. سڪھي *sukhee*, f. a woman's female friend.

A. سلامت *sulamut*, f. safety, health.

A. سمت *sumt*, f. a path, quarter.

§. سمجھنا *sumujhna*, to understand.

§. سمندر *sumōōndur*, the ocean.

- s. سميت *sumet*, along with.
 s. سمين *sumaini*, time.
 s. سنار *söönar*, goldsmith.
 s. سنانا *söönana*, to cause to hear.
 s. سندر *sööndur*, beautiful. fem.
 سندري *söönduree*.
 s. سنديسا *sundesä*, message.
 s. سنگار *singar*, ornament.
 s. سنا *söönna*, to hear.
 H. سنوارنا *suniwarna*, to adorn.
 s. سو *sau*, a hundred.
 s. سو *so*, pron. that. adv. so.
 s. سوا *suwa*, with a quarter.
 P. سوار *suwar*, adj. mounted, riding.
 s. سوار *söür*, a hog.
 A. سوال *sööl*, a question, request.
 A. سواي *siwa'e*, besides.
 s. سوچنا *sochna*, to reflect.
 P. سوداگر *saudagur*, merchant.
 s. سونا *sona*, to sleep.
 H. سونت *söönt*, f. silence. سونت مارنا *söönt marna*, to be silent.
 H. سونتا *sonta*, a club, pestle.
 s. سونهين *soniheen*, in front.
 H. سهي *suhee*, verily.
 s. سهيلي *suhelee*, f. a handmaid.
 H. سي *se*, from, by, than.
 s. سيچ *sej*, f. a couch.

- s. سير *ser*, a weight of about 2lb.
 s. سينگ *seeng*, a horn.

ش SHEEN.

- P. شاباش *shabash*, bravo!
 P. شادي *shadee*, f. joy, marriage.
 s. شاستر *shastr*, scripture, institute.
 P. شام *sham*, f. evening.
 P. شاه *shah*, a king, a title assumed by religious mendicants.
 شاه جهان *shah-juhan*, king of the world, a proper name.
 شاهزاده *shahzadu*, a prince.
 شاه سوار *shah-suwar*, a good rider.
 P. شايد *shayud*, perhaps.
 P. شتابي *shitabee*, f. haste.
 A. شخص *shukhs*, a person.
 A. شرط *shurt*, f. bargain.
 P. شرم *shurm*, f. shame.
 P.H. شرمانا *shurmana*, to be ashamed.
 P. شرمنده *shurmundu*, ashamed.
 P. شكار *shikar*, hunting, prey.
 P. شكوه *shöökoh*, f. dignity.
 P. شوهر *shauhur*, a husband.
 P. شهر *shahr*, a city.
 A. شهره *shööhru*, fame.
 P. شهري *shuhree*, a citizen.

ص SWAD.

- A. صاحب *sahib*, master. (In compos. possessed of) صاحب كرامات *sahib-kuramat*, able to perform miracles; صاحب كمال *sahib-kumal*, perfect, excellent.
- A. صدر *sudr*, chief, supreme.
- A. صورت *sōōrut*, f. form.

ط TO'E.

- A. طالب *talib*, a seeker; طالب العلم *talib-ōōl-ilm*, a student.
- A. طرب *turub*, f. cheerfulness.
- A. طرح *turuh*, f. manner; طرح بطرح *turuh buturuh*, various sorts.
- A. طرف *turuf*, f. side, quarter, towards.
- A. طور *taur*, mode, state.

ظ ZO'E.

- A. ظاهر *zahir*, apparent.
- A. ظرافت *zurafut*, f. elegance, jocularity.

ع AIN.

- A. عاقل *akil*, wise.
- A. عالم *alum*, world, state.
- A. عبادت *ibadut*, f. devotion.
- A. عبارت *ibarut*, f. style, trope.

A. عجب *ujub*, wonder, wonderful.

A. عرصه *ursu*, space (of time or place), interval.

A. عرض *urz*, f. petition, representation.

A. عشق *ishk*, love.

A. عطر *utr* (prop. *itr*), perfume; عطر دان *utr-dan*, a perfume-box.

A. عقل *ukl*, f. wisdom; عقلمند *ukl-mund*, wise.

A. عمر *ōōmr*, f. life.

A. عورت *aurut*, f. woman.

A. عوض *ivuz*, instead.

A. عيد *eed*, f. a festival.

A. عيش *aish*, pleasure.

غ GHAIN.

A. غرض *ghuruz*, f. design. adv. in short.

A. غصه *ghōōssu*, anger; غصي *ghōōsse*, in anger, angry.

A. غلام *ghōōlam*, a slave.

A. غوطه مارنا *ghotu*, a dive; غوطه مارنا *ghotu marna*, to dive.

ف FE.

A. فائده *fa'idu*, advantage.

A. فجر *fujr*, f. morning.

- A. فدوي *fidwee*, devoted servant.
 P. H. فرمانا *furmana*, to order.
 (Speaking with respect) to say,
 do.
 P. فرياد *furyad*, f. complaint.
 فريادي *furyadee*, plaintiff.
 P. فريفته *fureftu*, deceived, ena-
 moured.
 A. فقير *fukeer*, a beggar. فقيري
fukeeree, f. the life of a fukeer.
 A. فكر *fikr*, f. or m. thought.
 فكمند *fikrmund*, thoughtful.
 A. في *fee*, in. في الغور *filfaur*, in
 short, immediately.

ق KAF.

- T. قابو *kabōo*, opportunity.
 A. قاضي *kazee*, a judge.
 A. قبله *kiblu*, that part towards
 which people turn their faces in
 prayer (hence the word means)
 Mecca, (and by way of respect-
 ful address) Father! Worship!
 قبله عالم *kiblu-i-alum*, Kiblu of
 the world! your Majesty!
 A. قبول *kubōol*, assent, consent.
 A. قدم *kudum*, a step.
 A. قريده *kureenu*, order, regula-
 rity.
 A. قسم *kusum*, f. an oath.

- A. قسمت *kismut*, f. fate.
 A. قصد *kusd*, intention, attempt.
 A. قصور *kōōsōor*, defect.
 A. قصه *kissu*, a story. قصه کوتاه
kissu kotah, in short.
 A. قضا *kuza*, f. fate. قضا کار
kuzakar, by chance.
 A. قلعه *kilu* (prop. *kulu*), a fort.

ک KAF.

- §. کاتنا *katna*, to spin.
 §. کاتنا *katna*, to cut, pass away
 (time).
 §. کاجل *kajul*, lamp-black (with
 which the eyes are painted).
 P. کاروبار *kar-o-bar*, business.
 §. کالا *kala*, black.
 s. کام *kam*, desire, Cupid, busi-
 ness, act. کام کرنا *kam kurna*,
 to be of use.
 §. کان *kan*, the ear.
 §. کایتھ *Kayuth*, name of a tribe.
 §. کبھو *kubhōo*, ever.
 §. کپڑا *kupra*, cloth (pl. clothes).
 §. کترنا *kōōturna*, to cut with the
 teeth.
 H. کتوري *kutoree*, a small metal
 cup.
 H. کچھ *kōōchh*, some, any, some-
 thing.

- A. کرامات *kuramat*, f. miracles.
 §. کرنا *kurna*, to do, make.
 §. کرناٹک *Kurnatuk*, the Carnatic.
 §. کروانا *kurwana*, to cause to do or make.
 §. کروت *kurwut*, f. turning from side to side. کروت لینا *kurwut lena*, to turn (in bed).
 A. کلام *kulam*, a word, speech.
 H. کلاونت *kulawunt*, a minstrel.
 A. کلمہ *kulimu*, a word, speech.
 §. کلول *kulol*, f. play, sport.
 P. کم *kum*, deficient, little. کمبخت *kum bukht*, unfortunate, wretch; کم سوار *kum suwar*, a bad rider.
 §. کمار *kōomar*, a son, a prince.
 P. کمان *kuman*, f. a bow.
 §. کمانا *kumana*, to earn.
 P. کمر *kumur*, f. the loins, a girdle.
 §. کمل *kumul*, the lotus.
 P. کنارہ *kinaru*, shore, bank. کنارے *kinare*, aside, ashore.
 A. کنایہ *kinayu*, a hint.
 §. کنبا *kōomba*, a tribe, family.
 P. کند *kōond*, blunt. کند ذہن *kōond-zihn*, of obtuse intellects, stupid.
 §. کنور *kōoniwur*, a son, a prince.
 §. کنول *kuiwul*, the lotus.
 §. کو *ko*, to, for. (In *Braj*) who?
 §. کواڑ *kiwar*, the shutter or fold of a door.
 P. کوتاہ *kotah*, short, little.
 P. کوتوال *kotwal*, the chief of police.
 H. کورا *kora*, new, unused.
 H. کوڑا *kora*, a whip, lash.
 H. کوڑی *kauree*, a cowrie (shell used as coin).
 P. کوشش *koshish*, f. endeavour.
 §. کونا *kona*, a corner.
 H. کونڈی *kōōndee*, f. an instrument in which snuff, &c. are ground.
 §. کوئی *koe*, any, any one, some one, a certain.
 P. کہ *ki*, conj. that (prefixed pleonastically to relatives).
 H. کہان *kuhani*, where?
 §. کھانا *khana*, to eat, suffer.
 §. کھجلانا *khōōjlana*, to scratch.
 H. کھڑا *khura*, adj. erect, standing.
 H. کھڑکی *khirkee*, f. a window, wicket.
 §. کھلانا *khilana*, to feed.
 §. کھلی بندون *khōōle-bundon*, freely, unceremoniously (from کھلنا)

- khöolna*, to be untied, and بند *bund*, a bond).
- س. کهنہا *kuhna*, to say, tell.
- س. کھنبھا *khumbha*, pillar.
- H. کھوٹا *khota*, perfidious.
- س. کھونا *khona*, to lose.
- س. کھیلنا *khelna*, to play, sport.
- س. کھین کھین *kuheen*, somewhere, anywhere.
- H. کھینچنا *khainchna*, to pull, endure.
- س. کھئی *kuee*, several.
- س. کیا *kya*, what? why?
- س. کیسا *kaisa*, how? what sort of?
- س. کیسر *kesur*, f. saffron.
- H. کیوں *kyōōn*, or *kyawī*, why? how? کیوںکر *kyōōnikur*, or کیوںکہ *kyōōniki*, because.
- گ GAF.
- س. گارنا *garna*, to bury.
- س. گانا *gana*, to sing.
- س. گانتھ *ganth*, f. a knot, bundle.
- س. گانو *ganw*, a village.
- H. گڈڑیا *gööduriya*, a tatterdemalion.
- س. گدھا *gudha*, an ass.
- P. گذران *göözran*, f. livelihood.
- P. H. گذراننا *göözranna*, to present.
- P. H. گذرنا *goozurna*, to pass, elapse.
- س. گورو *gööroo*, a spiritual guide.
- س. گڑ *göör*, molasses, raw sugar.
- س. گلا *gula*, throat, neck.
- P. گمان *gööman*, notion.
- س. گن *göön*, quality, merit, skill.
- س. گنا *ginna*, to count.
- س. گنتھوانا *gunthwana*, to cause to string.
- س. گنوار *gunwar*, a countryman.
- س. گنونت *göönwunt*, skilful.
- P. گنہ *göönuh*, a fault.
- س. گو *gau*, f. a cow.
- س. گود *god*, f. the lap.
- س. گوسائین *gosaeen*, a holy person.
- س. گونجنا *göönjna*, to hum.
- P. گویا *goya*, one would say, thus.
- س. گھاٹ *ghat*, a quay, bathing place on a river side.
- H. گھبرانہ *ghubrana*, to be confused.
- H. گھپچی *ghupchee*, f. the grasp of the two arms.
- س. گھر *ghur*, house, home.
- س. گھڑی *ghuree*, f. an hour (or twenty-four minutes).
- س. گھنا *guhna*, jewels.
- س. گھنا *ghuna*, thick, close.
- س. گھنٹا *ghunta*, a bell.

- س. گھنٹالی *ghuntalee*, f. a small bell.
 س. گھوڑا *ghora*, a horse.
 س. گھولنا *gholna*, to mix with a liquid, dissolve.
 H. گھونٹی *ghōōntee*, f. a medicine given to newborn infants.
 H. گھیرنا *gherna*, to surround.
 س. گیانی *gyanee* (ज्ञानी), wise.

ل LAM.

- A. لا *la*, a negative particle like our prefixes *un, in, &c.* لا جواب *la-juwab*, incapable of answering; لا چار *la-char*, helpless.
 س. لاثھی *lathee*, f. a staff.
 A. لازم *lazim*, adhering (to), necessary.
 س. لال بھکتڑ *lal-bōōjhukkur*, a wise-acre.
 س. لانا *lana* (prop. لای آنا), to bring.
 A. لائق *la'ik*, worthy, suitable.
 P. لکھنا *lukhlukha*, a censer.
 H. لڈو *luddōō*, a sweetmeat.
 س. لڑکا *lurka*, a boy.
 س. لڑھانا *lōōrhana*, to spill.
 س. لڑھکنا *lōōrhukna*, to roll, be spilt.
 A. لطیفہ *luteefu*, a jest.
 س. لکھانا *likhana*, to cause to write.

- س. لکھنا *likhna*, to write. لکھا پڑھا *likha-purha*, learned.
 س. لکھوانا *likhwana*, to cause to write.
 س. لگانا *lugana*, to apply, attach, use. لگا لینا *luga-lena*, to attach to one's self, to win.
 س. لگنا *lugna*, to be applied, begin, suit, be, become, seem.
 P. لنگڑا *lungra*, lame.
 س. لوانا *liwana*, to cause to take. لوانا لوانا *liwa lana*, to bring.
 س. لوگ *log*, people.
 س. لی *le*, an expletive used in sentences treating of the distance, &c. from one point to another, e. g. دیوان سی لی دروازی تک *deewan se le durwaze tuk*, from the divan to the door.

- س. لینا *lee*, fem. past part. of لینا.
 H. لیٹنا *letna*, to lie down.
 A. لیکن *lekin*, but.
 س. لینا *lena*, to take.
 س. لیے *liye*, for, on account of.

م MEEM.

- A. ماجرا *majura*, circumstance, incident.
 س. مارنا *marna*, to strike, beat, kill.
 س. ماری *mare*, for, by reason.

- A. مال *mal*, property.
 s. مالا *mala*, a necklace.
 A. مالک *malik*, master, owner.
 s. مانا *manna*, to respect, heed, believe.
 s. مانگنا *mangna*, to ask for.
 s. مائی *mæe*, f. mother.
 s. مت *mut*, f. manner, understanding.
 s. متر *mitr*, friend.
 A. متصل *mööttusil*, contiguous.
 s. مٹھائی *mithæe*, f. sweetness, a sweetmeat.
 s. مٹی *mittee*, f. earth.
 A. مڃرا *mööjra*, obeisance.
 A. محبت *mööhubbut*, f. affection.
 A. محل *muhull*, mansion, seraglio.
 A. محنت *mihnut*, f. toil, trouble.
 A. محو *muhv*, effaced, distracted.
 s. مد *mud*, wine, pride.
 A. مربی *möörubbee*, guardian.
 A. مرتبه *murtubu*, rank, time, turn.
 P. مردار *möördar*, carrion.
 A. مرشد *möörshid*, director.
 s. مرگھت *murghut*, the place where Hinloos burn their dead.
 s. مرنا *murna*, to die.
 A. مسافر *möösafir*, traveller.
- A. مسخره *muskhuru*, a jester.
 A. مسند *musnud*, f. a throne, large cushion.
 A. مشابہہ *mööshabih*, like.
 A. مشغول *mushghööl*, employed.
 A. مشقت *mushukkut*, f. toil.
 P. مشک *mushk*, f. a water bag.
 A. مشکل *mööshkil*, difficult.
 A. مضایقہ *möözayuku*, distress, consequence. کچھ مضایقہ نہین *köochh möözayuku nuheeni*, 'tis of no consequence.
 A. مضبوط *muzbööt*, strong, firm.
 A. مطلوب *mutlööb*, desired, object.
 A. مع *mu'* (corruptly *mai'*), along with.
 A. معاف *mööaf*, forgiven.
 A. معبود *mu'bööd*, adored, God.
 A. معجون *mu'jöön*, f. a confection.
 A. معلوم *mu'lööm*, known.
 A. مکان *mukan*, place.
 s. مکھڑا *möökhra*, the mouth, face.
 P. مگر *mugur*, unless, but.
 A. ملا *möölla*, a doctor, schoolmaster.
 A. ملاقات *möölakat*, f. interview, meeting.
 s. ملانا *milana*, to mix, reconcile.
 A. ملک *möölk*, a country. ملک

- بملک *möök bumöök*, from country to country.
 §. ملنا *milna*, to be mixed, got, met with, to meet.
 §. ملوانا *mikwana*, to cause to mix.
 S. من *mun*, mind, heart.
 A. من *mun*, name of a weight.
 A. منادي *munadee*, f. proclamation.
 S. منتر *muntur*, a charm.
 S. مندر *mundir*, a house, temple.
 A. منزل *munzil*, f. a day's journey, stage, inn, dwelling.
 A. منظور *munzōōr*, seen, acceptable, intended.
 §. منبه *möōnh*, mouth, face.
 §. موا *mōōa*, dead.
 §. موتي *motee*, m. a pearl.
 A. موجود *maujōōd*, found, present, existing.
 H. موڑھا *morha*, a stool.
 A. موقوف *maukōōf*, postponed.
 P. موم *mom*, wax. موم دل *mom-dil*, tender-hearted.
 §. موندنا *mōōndna*, to shut.
 S. مها *muha*, great. مهاديو *muha-dev*, a name of the deity *Sivu*.
 مھاراج *muharaj*, great king.
 P. مھرباني *mihrbanee*, f. kindness.
- A. مھيا *möōhaiya*, prepared, ready.
 P. مھينا *muheena*, a month.
 H. میان *miyani*, Sir!
 P. میانجي *miyanjee*, a school-master.
 §. مھيتھا *meetha*, sweet.
 P. مھيخ *mekh*, a nail, peg.
 §. مھين *meri*, in, among. *maini*, I.
 §. مھيندڪي *mendkee*, f. a frog, the rump of a horse.
- ن NŌŌN.
- ن *nu*, a negative prefix.
 P. نادان *nadan*, ignorant.
 P. نازڪ *nazōōk*, thin, delicate.
 §. نانو *nanw*, name.
 S. نايڪا *nayika*, f. a damsel.
 §. نت *nit*, always.
 A. نجات *nujat*, f. salvation.
 S. ندان *nidan*, at last.
 §. نراس *niras*, hopeless.
 §. نرالا *nirala*, private. نرالي *nirale*, in private, apart.
 P. نزديڪ *nuzdeek*, near.
 P. نشان *nishan*, a mark, signal.
 P. نشانہ *nishanu*, a mark, butt.
 A. نشہ *nushu*, intoxication, intoxicating liquor, &c.
 A. نظر *nuzur*, f. sight.
 A. نقش *nuksh*, picture.

- A. نقصان *nööksan*, defect, injury.
 §. نکالا *nikala*, see دیس.
 §. نکالنا *nikalna*, to take out, expel.
 §. نکلنا *nikulna*, to issue, go out.
 s. نکه *nukh*, a finger or toe nail.
 نکه سیکه سي *nukh sikh se*, from top to toe (lit. from the toe nail to the hair on the top of the head).
 P. نگار *nigar*, a painting.
 §. نندولا *nundola*, an earthen vessel.
 P. ننگ *nung*, honour, disgrace.
 P. نوکر *naukur*, a servant; نوکري *naukuree*, f. service.
 A. نہایت *nihayut*, extremely.
 §. نہتھا *nihuttha*, unarmed.
 §. نہچي *nihchai*, certainty.
 §. نہین *nuheen*, no, not. نہین تو *nuheen to*, otherwise (lit. if not, then).
 §. ني *ne*, a particle affixed to the name of the agent of a past tense of a transitive verb (see Gram. p. 29).
 §. نيا *nuya*, new.
 s. نیچي *neeche*, below.
 P. نیکی *nekee*, f. goodness.

و WAW.

- P. و *o*, and.
 A. وارث *waris*, an heir.
 A. واسطي *waste*, on account, for.
 H. والا *wala*, in compos. denotes agent, man, owner, &c.
 P. واہ وا *wah-wa*, bravo!
 A. وزیر *wuzeer*, a minister, vizier.
 H. وس *wis*, pron. third sing. inflect. (same as اس *öös*).
 A. وسیله *wuseelu*, cause, means, intervention.
 A. وعظ *wu'z*, advice, sermon.
 A. وقت *wukt*, time.
 H. وہیں *wööhneen*, immediately, exactly there.
 H. وہ *wööh*, or *wuh*, he, she, it, that.
 H. وہاں *wuhan*, there.
 H. وہیں *wööheen*, or *wuheen*, see وہیں.
 H. ویسا *waisa*, in that manner, such.

ہ HE.

- §. ہاتھ *hath*, the hand. ہاتھ *hath*, the hand.
 ہاتھ باندھنا *hath bandhna*, to join the hands in a supplicating posture.
 §. ہاتھی *hathee*, an elephant.

s. ھار *har*, a chaplet. f. discom-
fiture. ھار ماننا *har manna*, to
acknowledge all lost, to give
up a dispute.

s. ھان *han*, yes, indeed.

s. ھتھيار *huthyar*, m. or f. a wea-
pon. ھتھيار بند *huthyar-bund*,
armed.

H. ھتھنا *hutna*, to go back, flinch.

P. ھر *hur*, every.

s. ھريدي *hriduyu*, heart.

P. ھزار *huzar*, a thousand.

P. ھشيار *hōshyar*, prudent, watch-
ful.

H. ھکابکا *hukka-bukka*, confused.

H. ھلانا *hilana*, to move, shake.

H. ھلنا *hilna*, to be moved.

A. ھمت *himmut*, f. courage. ھمت

ھمدان *himmuti murdan*
mududi Khōda, resolution on

the part of men is the aid of
God (i. e. ensures it).

P. ھنر *hōnur*, skill.

s. ھنس *huns*, a duck, goose.

s. ھنسنا *hunisna*, to laugh.

A. ھوا *huwa*, f. wind, air.

s. ھونا *hona*, to be, become.

s. ھيا *hiya*, mind, heart.

s. ھي *hee*, very, exactly, even.

s. ھينا *heena*, void of.

s. ھين *heeni*, exactly, see ھي .

ي YE.

P. يا *ya*, or, oh !

P. ياد *yad*, f. memory. ياد آنا

yad ana, to come to mind.

A. ياس *yas*, f. despair.

H. يون *yōn*, thus.

H. يه *yih*, or *yuh*, this.

s. يھان *yuhani*, here.

No. 24.

एक राजा प्रतापमुकुट नाम बनारस का था और उस के बेटे का नाम बज्रमुकुट जिस की रानी का नाम महादेवी एक दिन वह अप्पे दीवान के बेटे को साथ ले शिकार को गया और बहुत दूर जंगल में जा निकला और उस के बीच एक सुन्दर तालाब देखा कि उस के किनारे हंस चक्वा चक्वी बगले मुर्गाबियां सब के सब कलोल में थे चारों तरफ़ पुःखः घाट बने हूए कंवल तालाब में फूले हूए किनारों पर तरह बतरह के दरःख लगे हूए कि जिन की घनी घनी छांव में ठण्डी ठण्डी हवाएं आतियां थीं और पञ्छी पखेरू दरःखों पर चहचहों में थे और रंग बरंग के फूल बन में फूल रहे थे उन पर भौरों के झुंड के झुंड गूंज रहे कि ये उस तालाब के किनारे पहुंचे और मुंह हाथ धोकर उपर आये ॥

वहां एक महादेव का मंदिर था घोड़ों को बान्ध मंदिर के अन्दर जा महादेव का दर्शन कर बाहर निकले जित्नी देर उन को दर्शन में लगी उतने अर्से

में किस्मू राजा की बेटी सहेलियों का झुंड साथ लिये
हूए उसी तालाब के दून्ने किनारे पर अशूनान कर्ने
आई सो अशूनान ध्यान पूजा कर सहेलियों को साथ
लिये हूए दरख्वों की छांव में टहलने लगी ॥

इधर दीवान का बेटा बैठा था और राजा का
बेटा फिती था कि अचानक उस की और राजा की
बेटी की चार नज़रें हूई देखे ही उस के रूप को राजा
का बेटा फरेफ्तः हूआ अप्ने दिल में कहने लगा कि
ऐ चंडाल काम मुझ को क्यों सताता है और उस
राजपुत्री ने उस कुंवर को देख सिर में जो कमल
का फूल पूजा कर्के रखा था वही फूल हाथ में ले
कान से लगा दांत से कुतर पांव तले दिया फिर
उठा छाती से लगा लिया और सखियों को साथ ले
सवार हो अप्ने भकान को गई और यह राजपुत्र
निहायत निरास हो बिरह में डूबा हूआ दीवान के
लड्डके के पास आया और साथ शर्म के उस के आगे
हकीकत कहने लगा कि ऐ मित्र मैं ने एक अति
सुंदरी नायका देखी न उस का नाम जान्ता हूं न
ठांव जो वुह मुझे न मिलेगी तो मैं अप्नी जान न
रखूंगा यह मैं ने अप्ने जी में निहचै बिचारा है ॥

यह अहवाल दीवान का बेटा सुन उसे सवार कवी घर को तो ले आया पर राजा का बेटा बिरह की पीर से ऐसा बेकल था कि लिखना पढ़ना खाना पीना सोना राजकाज सब कुछ तज बैठा नक़्श उस की सूरत का लिख लिख देखता और रोता न अप्नी कहता न और की सुन्ता दीवान के बेटे ने यह हालत उस की जो बिरह से हुई थी जब देखी तो उस से कहा कि जिस ने इश्क़ की राह में कदम रखा है फिर वह जिया नहीं और जो जिया तो उस ने बहुत दुख पाया इस वास्ते ज्ञानी लोग इस राह में पांव नहीं रखते ॥

फिर उस की बात सुन राजकुमार बोला मैं ने तो इस पंथ में पांव दिया इस में सुख हो या दुख जब ऐसा मज़बूत कलाम उस का सुना तब वह बोला कि महाराज तुम से चलते वक्त कुछ उस ने कहा था या तुम ने कुछ उस से फिर उस ने जवाब दिया कि न मैं ने कुछ कहा न उस से कुछ सुना तब दीवान का बेटा बोला उस का मिलना बहुत मुश्किल है उस ने कहा वह मिली तो हमारी जान रही नहीं तो गई फिर उस ने पूछा कुछ इशारः किनाया

भी किया था कुंवर ने कहा जो उस ने हरकतें की थीं सो ये हैं कि एकाएक मुझे को देख सिर पर से कंवल का फूल उतार कान से लगा दांत से कुतर पांव तले देकर छाती से लगा लिया यह सुन दीवान के बेटे ने कहा उस के इशारों को हम समझे और नांव ठांव सब उस का जाना वुह बोला जो समझे हो सो बयान करो ॥

यह कहने लगा सुनो राजा कंवल का फूल सिर से उतार कान से जो लगाया तो गोया उन्ने तुम को बताया कि मैं कणीटक की रहने वाली हूं और दांत से जो कुतरा सो कहा कि दंतबात राजा की बेटा हूं और पांव से जो दबाया सो कहा कि पद्मावती मेरा नाम है और छाती से जो लगाया सो कहा तुम तो मेरे हृदय में बसते हो ॥

जब इन्नी बातें कुंवर ने सुनीं तो उस से कहा कि बिहतर यह है मुझे उस के शहर में ले चलो यह कहते ही कपड़े पहन हथियार बांध कुछ जवाहिर ले घोड़ों पर सवार हो दोनों ने उस सिम्र की राह ली कई दिन के बज़द कणीटक देस में पहुंच शहर की सैर कर्ते हुए राजा के महलों के नीचे आए तो वहां देखे क्या

हैं कि एक बुढ़िया अप्पे दवीजे पर बैठी हुई चर्खा कातती है ॥

ये दोनों घोड़ों से उतर उस के पास जा कहने लगे भाई हम मुसाफिर सौदागर हैं माल हमारा पीछे आता है और हम जगह दूंदूने के वास्ते आगे बढ़ आए हैं जो हमें जगह हो तो हम रहें बुढ़िया उन की सूरतों को देख और बातों को सुन रहल कर्के बोली यह घर तुम्हारा है जब तलक जी चाहे रहो ॥

गरज़ यह सुन मकान में उत्रे तो कित्ती एक देर के बज़द बुढ़िया मिहूरबानी से उन के पास आ बैठ बातें कर्ने लगी इस में दीवान के बेटे ने उस से पूछा तेरी आल औलाद और कुम्बे में कौन कौन है और क्यूंकर गुज़रान होती है बुढ़िया ने कहा बेटा मेरा राजा की खिदमत में बहुत अच्छी तरह से आसूदः है और पद्मावती जो राजकन्या है बन्दी उस की दूध पिलाई है इस बुढ़ापे के आने से घर में रहती हूं पर राजा मेरे खाने पीने की खबर लेता है मगर उस लड़की के देखने की हर रोज़ एक वक्त जाती हूं वहां से आकर घर में ही अप्पा दुखड़ा किया

कती हूं यह बात राजपुत्र ने सुन दिल में खुश हो बुढ़िया से कहा कि कल जिस वक्त जाने लगे तो एक संदेशा हमारा भी लेतो जाइयो उस ने कहा बेटा कल पर क्या मौकूफ है अभी मुझ से जो कुछ कहे तो मैं तेरा पैगाम पहुंचा दूं तब उस ने कहा तू इत्ना जाकर कह दे कि जेठ सुदी पञ्चमी को तालाब किनारे जिस राजपुत्र को तुम ने देखा था सो आन पहुंचा है ॥

इती बात के सुने ही बुढ़िया लाठी हाथ में लिये राज मन्दिर को गई वहां जाकर देखा कि राज कन्या अकेली बैठी है जब यह साम्हने पहुंची तो उस ने सलाम किया यह असीस देकर बोली कि धिया बालकूपन में तेरी खिन्नत की और दूध पिलाया अब भग्वान ने बड़ा किया यह जो चाहता है कि तेरी जवानी का सुख देखूं तो मुझे भी चैन होवे इसी तरह की बातें मुहब्बत आमेज़ कर कहने लगी कि जेठ सुदी पंचमी को तालाब किनारे जिस कुंवर का तूने मन लिया है सो मेरे घर आन्कर उतरा है और मैं भी यह कहती हूं कि वह कुंवर तेरे ही जोग है जैसी तू रूपवती वैसा ही वह गुनवंत है ॥

ये सब बातें सुन ख़फ़ा हो हाथों में चन्दन लगा बुढ़िया के गालों में तमाचे मार वह कहने लगी कम्बख़्त मेरे घर से निकल यह दिक्क़ हो उसी तरह से उड़ती बैदती कुंवर के पास आई और सब अप्पा अहवाल कहा राजकुमार सुन्कर हक्काबक्का हो गया तब दीवान का बेटा बोला महाराज कुछ फ़िक्र न कीजिये यह बात आप के ध्यान में नहीं आई फिर उस ने कहा सच है पर तू मुझे समझा कि मेरे जी को चैन होवे उस ने कहा जो दसों उंगलियां चन्दन की भरकर भुंह पर मारी तो उन्ने यह बताया कि दस रोज़ चांदनी के हो चुकें तो अंधेरी में मिलूंगी ग़रज़ दस रोज़ के बअद बुढ़िया ने उस की ख़बर फिर जा कही तब उस ने बुढ़िया को ख़फ़ा हो पच्छम तरफ़ की खिड़की पास लाकर निकाल दिया फिर यह अहवाल बुढ़िया ने राजकुंवर से आकर कहा वह सुन्कर उदास हुआ इत्ने में दीवान का पुत्र बोला कि इस बात का ब्यौरा यह है कि आज रात के वक्त तुम को उसी खिड़की की राह बुलाया है यह सुन्ते ही निहायत खुश हुआ ॥

जब वह वक्त आया उदे रंग के जोड़े निकाल चुन

बना पगड़ियां बांध कपड़े पहन हथियार सज सजा तैयार हुए कि इस अर्ध में दो पहर रात गुज़र गई उस वक्त एक आलम सुनसान का था कि ये भी वहां से सूट मारे चुपचाप चले आते थे जब खिड़की पास पहुंचे दीवान का बेटा बाहर खड़ा रहा और यह खिड़की के अन्दर गया देखा क्या है कि राज कन्या भी वहीं खड़ी राह देखी है कि इस में इन दोनों की चार नज़रें हुईं तब राज कन्या हंसी और खिड़की बन्द कर राज कुमार को साथ ले रंगमहल में गई ॥

वहां जाकर कुंवर देखता क्या है कि जा बजा लखलखे रौशन और सहेलियां रंगारंग की पोशाकें पहने हाथ बांधे बा अदब अप्ने अप्ने रुतबे से खड़ी हैं एक तरफ़ सेज फूलों की बिछी है अप्ने अप्ने करीने से अत्रदान पान्दान गुलाबपाशें चंगेरें चौघरे आरास्तः किये हुए धरे हैं और एक तरफ़ चौआ चन्दन अर्गजा कस्तूरी केसर कटोरियों में भरा हुआ धरा है कहीं अच्छी अच्छी मञ्जूनों की रंगीन डिब्बियां चुनी हैं कहीं भांत भांत के पक्वान्न धरे हैं तमाम दर ओ दीवार नक़्श ओ निगार से आरास्तः और उन

पर ऐसी सूरतें बनी हुई हैं कि हर एक देखे ही महो हो जावे ॥

गरज़ सारे ऐश ओ तरब के साज़ ओ सामान मुहैया है अज़ब समैं का अ़ालम है कि जिस का कुछ बयान नहीं हो सक्ता उसी भकान में रानी पद्मावती ने राज कुंवर को लेजा बिट्ठलाया और पांव धुलूवा चन्दन बदन में लगा फूलों के हार पहना गुलाब छिड़क पंखा अप्पे हाथ से झलने लगी इस में कुंवर बोला हम तुम्हारे देखने से ही ठंडे हुए इत्ती मिह्नत क्यों कर्ती हो तुम्हारे ये नाज़ुक नाज़ुक हाथ पंखे के लाइक नहीं हैं पंखा हमें दो तुम बैठो ॥

पद्मावती बोली कि महाराज आप बड़ी मिह्नत कर्के हमारे वास्ते आए हैं हमें आप की खिन्नत कर्नी लाज़िम है तब एक सहेली ने रानी के हाथ से पंखा लेकर कहा यह हमारा काम है हम खिन्नत करें और तुम आपस में आनंद करो वे बाहम पान खाने लगे और इख़िलात की बातें कर्ने कि इत्ते में भोर हुई राज कन्या ने उसे छिपा रखा जब रात हुई तब फिर बाहम ऐश में मशगूल हुए ॥

इसी भांति कित्ते एक दिन बीत गए राजकुमार

जब जाने का इरादा करे तब राज कन्या जाने नदे इसी तरह से एक महीना गुज़र गया तब तो राजा बहुत घबराया और फ़िक्रमन्द हुआ एक रोज़ की बात यह है कि रात के वक्त अकेला बैठा हुआ यह जी में चिंता कर्ता था कि देस राज पाट घर सब कुछ तो छूटा ही था पर एक ऐसा दोस्त हमारा कि जिस के बाइस से यह सुख पाया उस से भी महीने भर से मुलाकात नहीं हुई वह अपने जी में क्या कहता होगा और क्या जानिये उस पर कैसी गुज़र्ती होगी इसी फ़िक्र में बैठा हुआ था कि इत्ने में राज कन्या भी आन पहुंची और उस की हालत देखकर पूछने लगी महाराज तुम्हें क्या दुख है जो तुम ऐसे उदास बैठे हो मुझे कहो तब वह बोला कि एक दोस्त हमारा बहुत प्यारा दीवान का बेटा है उस का कुछ अहवाल महीने भर से मज़लूम नहा वह ऐसा चतुर पंडित मित्र है कि उसी के गुनों से मैं ने तुम्हें पाया और उन्हीं ने तुम्हारा सब भेद बताया ॥

राज कन्या बोली महाराज तुम्हारा चित्त तो

वहां है तुम यहां सुख क्या करोगे इस से बिहतर यह है कि मैं पक्वान्न मिठाई सब कुछ तैयार करके भिजवाती हूं आप भी सिधारिये उस को खिला पिला बहुत सी तसल्ली कर खातिर-जमअ से फिर आइये यह सुन्ते ही राजकुंवर वहां से उठकर बाहर आया और रानी ने बिष मिल्वा तरह बतरह की मिठाई बन्वाकर भिजवाई कुंवर मंत्री के पुत्र के पास जाकर बैठा हो था कि इत्ने में वह मिठाई आन पहुंची प्रधान के बेटे ने पूछा महाराज यह मिठाई किस तरह से आई राजपुत्र बोला मैं वहां तेरी चिंता में उदास बैठा था कि इस में रानी ने आकर मेरी तरफ देखकर पूछा तुम उदास क्यों बैठे हो कुछ सबब बताओ फिर मैं ने तेरे भेदचतुराई के सब उस से बयान किये तब यह अहवाल सुनके उस ने मुझे तेरे पास आने की इजाजत दी और यह तेरे वास्ते भिजवाई जो तू इसे खायगा तो मेरा भी जी खुश होगा ॥

तब प्रधान का बेटा बोला तुम मेरे वास्ते जह लाये हो इसी में खैर हुई कि आप ने नहीं खाई

महाराज एक बात मेरी सुनिये कि रंडी अप्पे दोस्त के दोस्त को नहीं चाहती आप ने वह खूब न किया जो मेरा नाम वहां लिया यह सुन कुंवर बोला ऐसी बात तुम कहते हो जो कभी किसू से न हो अगर आग्नी आग्नी से न उरे पर भग्वान से तो उरेगा इत्ना कह उस ने उस में से एक लड्डू कुत्ते के आगे डाल दिया वोहीं छटपटाके मर गया यह तौर देख राजपुत्र जप्पे जी में गुस्से हो कहने लगा और ऐसी खोटी रंडी से मिलना लाजिम नहीं आज तक तो मेरे दिल में उस की मुहबूत थी पर अब मअलूम यह सुन दीवान का बेटा बोला महाराज जो हुआ सो हुआ अब वह बात किया चाहिये जिस से उस को अप्पे घर ले चलिये राजपुत्र बोला भाई यह भी तुम्हीं से होगा ॥

दीवान के बेटे ने कहा आज एक काम कीजिये फिर पद्मावती के पास जाइये और जो कहूं सो कीजिये पहले तो उसे जाकर बहुत सा इख्लास प्यार करो जब वह सो जावे तब उस का ज़ेवर उतार यह त्रिशूल उस की बाईं जांघ में मार वहां

से तुरत चले आओ यह सुन राजकुमार रात को पद्मावती के पास जा बहुत सी बातें दोस्ती की कर दोनों मिल्कर सो रहे लेकिन बातिन में यह काबू देखा था ॥

गरज़ जब राजकन्या सो गई तो उन्ने सारा गहना उतार लिया और बाईं जांघ में त्रिशूल मार अप्पे मकान को चला आया सारा अहवाल प्रधान के बेटे से बयान कर सब गहना उस के आगे रख दिया फिर वह ज़ेवर उठा राजकुमार को साथ ले जोगी का भेष बना एक मकान में जा बैठ आप तो गुरु बना उसे चेला ठहाकर उस से कहा तू बाज़ार में जाकर इस गहने को बेच अगर कोई इस में तुझे पकड़े तो उसे मेरे पास लाना उस की बातें सुन राजपुत्र ने ज़ेवर को ले शहर में जा मुत्तसिल राजा की डिहुड़ी के एक सुनार को दिखाया उस ने देखे ही पहचानकर कहा यह राजकन्या का गहना है सच कह तू ने यह कहां पाया ॥

यह उस से कह रहा था कि दस बीस आधी

और भी इकट्ठे हो गये गरज कोत्वाल ने यह खबर सुन आधी भेज राजकुमार को मै ज़ेवर और सुनार पकड़वा मंगाया और उस ज़ेवर को देख उस से पूछा सच कह यह तू ने कहां से पाया उस ने कहा कि मुझे गुरु ने बेचने को दिया है पर मुझे मज़लूम नहीं कि वे कहां से लाये तब कोत्वाल ने उस के गुरु को भी पकड़वा मंगाया और दोनों को ज़ेवर समेत राजा के हज़ूर में लाकर तमाम अहवाल अर्ज किया ॥

यह माजरा सुनके राजा जोगी से पूछने लगा कि नाथ जी यह गहना तुम ने कहां से पाया जोगी बोला महाराज काली चौदस की रात को मैं मर्घट में डाकिनी मंत्र सिध करने को गया था जब वह डाकिनी आई तो मैं ने उस का ज़ेवर और कपड़ा उतार लिया और बाईं जांघ में उस की त्रिशूल का निशान कर दिया इस तरह से यह गहना मेरे हाथ आया है यह बात राजा जोगी से सुन महल्ल में गया और जोगी आसन पर राजा ने रानी से कहा तू पद्मावती की बाईं जांघ में देख तो निशान है कि

नहीं और कैसा रानी ने जाकर देखा तो त्रिशूल का दाग है राजा से आकर कहा महाराज तीन निशान बराबर हैं पर ऐसे मज़लूम होते हैं गोया किसू ने त्रिशूल मारा है ॥

यह बात सुन बाहर आ राजा ने कोत्वाल को बुल्वाकर कहा जाओ जोगी को ले आओ कोत्वाल हुक्म पाते ही जोगी के लेने को गया और राजा अपने मन में चिंता कर्के कहने लगा कि अहवाल घर का और दिल का इरादः और जो कुछ नुक़सान हो सो किसू के आगे ज़ाहिर करना मुनासिब नहीं कि इत्ने में कोत्वाल ने जोगी को ला हाज़िर किया फिर जोगी को राजा ने किनारे ले जा पूछा गोसाईं जी धर्म शास्त्र में स्त्री के वास्ते क्या दंड लिखा है तब जोगी बोला महाराज ब्राह्मन गौ स्त्री लड़का और जो कोई अपने आत्मे में हो अगर उन में जिस किसू से कुछ खोटा काम हो तो उन के वास्ते यह दंड लिखा है निकाला दीजिये ॥

यह सुनके राजा ने पद्मावती को डोली में

सवार कर्वा एक जंगल में छुड़वा दिया फिर अप्ने
मक़ाम से राज़कुमार और दीवान का बेटा दोनों
घोड़ों पर सवार हो उस बन में जा रानी पद्मावती
को साथ ले अप्ने शह्र को चले ॥

L O N D O N :

Printed by J. L. Cox and Sons, 75, Great Queen Street,
Lincoln's-Inn Fields.

ڪي سُنتي هي بادشاهه تي دانٽون مين انگلي دي ڪها شاهه صاحب تم
 تي ڪيا ڪها بولا بابا سچ ڪها پهر بادشاهه تي پوچها ڪه تمهارا سوال ڪيا تها
 جواب ديا بابا سوال جواب ڪجهه نه تها فقير ڪو ايڪ بات ڪا امتحان
 ڪرنا منظور تها سو ڪيا تيري شهر ڪي دروازي پر لڪها هي ڪه همت
 مردان مدد خدا سو فقير ڪي گمان مين جهوڻه آيا تها سو نهين ڪسي
 تي سچ لڪها هي اتنا ڪه فقير وهان سي روانه هوا

موتي ليني سمندر کي طرف گيا اور وزير شاه کي پاس آيا اس وقت
 شاه ني فرمايا که جو وه فقير صاحب کمال هوگا تو موتي لويگا نهين
 آپ هي چلا جاويگا اور جو صاحب کرامات هي تو اسي بيٿي ديني
 مين همين کچھ ننگ نهين کيونکه وسکا مرتبه هم سي اعلي هي وه
 جسي چاهي بات کي بات مين بادشاهت بخش دي القصه وه
 فقير سمندر کي کناري پهنيچ کمر باندہ بدھنا هاتھ مين لي لگا پاني
 ايجني جب دن رات ايجتي ايجتي اسي چوبيس پھر گذري
 تب سمندر ني آدمي کي صورت بن آنکي پوچھا که فقير تو کيون
 دريا کا پاني نکال نکال پھينکتا هي بولا پاني ايجکي سوا سير موتي لونگا
 جواب ديا تجھي سوا سير موتي ملي تب تو پاني نه ايجيگا کہا نهين
 بولا آنکه موند مين تجھي موتي ديتا هون اس ني آنکه بند کي اس ني
 بہت هي بڑي بڑي سوا سير کوري موتي لاسکي هاتھ ديي يه لي دعا
 دي پھر اسي دروازي مين آبيٿھا بادشاه کو خبر هوئي شاه ني وزير
 کو بهيچ اسي حضور مين بلوايا اور تعظيم تواضع کر مسند پر بٿايا
 غرض جب شاهزادي کو اسکي سونهين کھڙا کيا تب فقير ني موتي کي
 پوٿلي جهولي سي نکال اتنا کہه اسکي هاتھ دي که بهينا لي اس بات

شهر کي لوگون ني ڪهلائي پلائي کا بهت قصد ڪيا پر اُسنِي انهنين ڪجهه
 جواب هي نديا يهه خبر وهان کي بادشاهه کو پهئجي شاهه ني وزير کو
 بلاکر فرمايا ڪه اسي وقت تُو جاکي فقير کو جو مانگي سو ديکر ڪهلا پلا
 رخصت کر آ شاهه کي فرمائي هي وزير ني فقير سي جاکي ڪها ڪه شاهه
 صاحب حضور کا حڪم مڃهي يون هي ڪه جو فقير کا سوال هو سو پورا
 کر آ جو آپ کو مطلوب هي سو فرمائي بنده لا حاضر ڪري فقير ني ڪها
 مين بادشاهه کي بيٺي سي شادي ڪرونگا تُو مڃهي لا دي سواي اسڪي
 مڃهي اور ڪجهه نهين چاهي اس بات کي سُنتي هي وزير لاجواب هو
 پهرکر بادشاهه کي پاس پهئجا شاهه ني ڪها ڪيون فقير کو رخصت کر آيا
 عرض ڪي جهان پناه جو فقير ني بات ڪهي هي تقصير معاف غلام
 زبان پر نهين لا سکتا حضرت ني فرمايا ڪه لکھ کر دي اس ني ان کي
 فرمائي سي اس کا سوال لکھ کر گذرانا شاهه ني سوچ سمجھي ڪها ڪه
 ڪجهه مضائقه نهين اس سي ڪهو سوا سیر انبيدهي موتي لي آ تيري
 شادي شاهزادي سي هوگي بادشاهون کي بهان يهه رسم هي ڪه سوا
 سیر انبيدهي موتيون سي شوهر دلهن کي گود بهري وزير ني پهر جا فقير
 سي بادشاهه کي ڪهي بات ڪهي وه بهت خوب ڪه بوريا بدھنا باندھ

هم بي اولاد هين هماري مال اموال كي وارث هو مرنِي سي مٽِي ديجو
 پيبي هم چاهتي هين آخر ماري شرم كي قاضي ني ان كي بات قبول
 كي اس ليبي كه كوي اور نه سني

No. 23.

ايڪ سپاهي لکها پڙها دنياداري كي كاروبار سي خفا هوڪر فقير هو گيا
 اور لگا ملڪ بملڪ پهرني كسي شهر كي دروازي كي اوپرلي چوڪهٽ
 مين ڪجهه لکها تها سو لگا بانچني اس مين اس ني ايڪ کوني مين
 لکها ديکها كه همت مردان مدد خدا اس عبارت كي پڙهتي هي خفا
 هو بولا كه جس شهر كي دروازي پر يه جهوٽه لکها هي اس كي اندر نه
 جانيي ڪيا ڪجهه هوگا يه ڪه شهر مين نجا الٽا پها اور ڪتني ايڪ دور
 جاکر آپ هي آپ سوچا كه مين ني بنا آزمائي ڪسي كي لکهي ڪو
 جهوٽه ڪها يه بڙي بي انصافي كي اتنا سمجهه پهر پها اور يه اراده ڪر
 بوريا پچها اسي دروازي مين جا بيٺا كه اس شهر كي بادشاه ڪي
 بيٺي ڪو مين بياھونگا اس مين اسي وهان تين دن بن داني پاني ڪي
 گذري درميان اسڪي اس ني نه ڪسو سي بات ڪهي نه ڪجهه ڪهايا بلڪه

ٻيہ سمجھہ ان ني ان سي کہا کہ ہزار رُپي دو اور گدھا باندہ جاو
 ايڪ برس کي بعد آکر لي جاو اس بات کي سنتي هي وي جھت
 توڙا دي گدھا باندہ گي اور ايڪ برس بعد پهر آن موجود هوئي ان کو
 ديکھتي هي ميانجي ني کہا کہ دو دن پھلي آتي تو اسي پاتي اب تو
 وه جاکي جونپور کا قاضي هوا انهنون ني پوچھا کہ اب هم اسي کيونکر
 پارين ميانجي ني کہا کہ تم اُسکي باندھني کي رسي اور دانہ کھاني کا
 نندولا ليجاکي سونپين کھڙي هو دکھلاو جب وه پھچانکي تمھين پاس
 بلاوي تب تم نرالي ليجاکي سب احوال کھيو اپنا احوال سنکر وه
 تمھين بہتيرا تراويگا پر تم نہ ٿريو اور کھيو کہ جو تم هماري بات نہ
 مانو تو چلکر ميانجي سي پوچھ لو غرض وي دونون جونپور گي اور
 اسي طرح کڙي لگي تب قاضي ني ان دونون کو پاس بلاکر پوچھا کہ
 تم ٻيہ کیا کڙي هو بولي نرالي چلو تو اس کا احوال کھين قاضي انھين
 نرالي ليگيا پهر انهنون ني سب احوال کھہ سنایا قاضي ني دريافت کيا
 کہ کسي شخص ني انھين بہکايا هي س سي ان کي بات بن قبول کي
 کسي طرح بي ميرا پيچھا نہ چھوڙينگي يون سمجھہ قاضي ني کہا جو
 تم ني کہا سو سب سچ پر اب تم هم سي کیا چاهتي هو بي بولي

No. 22.

ڪسي مڪان پر ڪوئي مَلا بيٺا لڙڪي پڙهاتا ٿيا ڪه ايڪ لڙڪي ڪي باپ
 ني آڪر اُسي اُلهنا ديا ميان صاحب ميري بيٺي ڪو آپ ني ڪجهه نه
 تربيت ڪيا ڏيکيو اٽڪڻ ڇهون ڪي ساڻهه وه ڪهيلتا پهرتا هي اور ميرا
 ڪها نهين مانئا اٽني بات ڪي سُنتي هي ميانجي خفا هوڪر بولا هان
 صاحب نيڪي بر باد ڪنهنه لازم مين ني ايڪ برس محنت مشقت ڪر
 لڪها پڙها گڏهي سي آدمي بنايا اور تم ني يهه بات ڪهي اب مڃي
 تم سي ڪجهه ليني پاني ڪي اميد باقي نرهي يهه ياس ڪا ڪلمه سُنڪر لڙڪي
 ڪا باپ تو ميانجي ڪو بهت سي تسلي ڏيڪي چلا ڪيا پر ايڪ دهبوي
 اور دهبون بڙي دولت مند جنهنون ني ميانجي ڪي زباني يهه بات رستي
 مين ڪهڙي هوڪي سني تهني ڪه مين ني تمهاري لڙڪي ڪو برس دن مين
 لڪها پڙها گڏهي سي آدمي ڪيا وي دونون جو رو خصم آ موجود هوئي
 اور هاتنه جوڙڪر بولي ڪه ميانجي صاحب جتني رهي چاهي لڃي
 اور ميري بهي گڏهي ڪو آدمي بنا ڏيڪي مَلا ني ان دونون ڪي بات
 سُنڪي دل مين بچارا ڪه يي هي ڪي اندهي مت ڪي هيني گانڻهه ڪي
 پوري ميري قسمت سي ان ملي هين ان سي رهي ڪيون نهين ليتا

No. 21.

شاه جهان بادشاه ني ديوانِ خاصِ سي لي قلعيٰ كي صدر دروازي
 تڪ ايڪ رسا بندھوا ديا تها اور اُس مين گھنٽاليان گنٽھوا چھور اُس
 کا بيچ بازار مين ڏلوا ديا تها اس واسطيٰ كه جو کوئي فريادي آوي سو
 اُس رسي کو کھيٺجي گھنٽاليان باجين اور فرياديٰ كي فرياد حضور مين
 بي وسيلي پھانچي ايڪ روز کسي بهشتيٰ کا بيل مع بهري پکھال اُس
 رسيٰ كي پاس آنکر کھڙا هوا بهشتيٰ کسيٰ كي يھان مشڪ ڏالني گيا
 تها بيل ني رسيٰ سي سر کھڙايا اُس كي سينگ کا جهٽکا جو لگا ايڪ
 بارگي سب گھنٽاليان باج اٿھين سُنٽي هي شاه ني فرمايا ديكھو ڪون هي
 لوگون ني جهٽ خبر ديٰ كه پير مرشد اور تو کوئي نھين ايڪ بهشتيٰ
 کا بيل هي حڪم ڪيا كه اُسي اُسڪي مالڪ سميت لي آو لوگ
 في الفور لي گي شاه ني فرمايا كه اُسڪي پکھال کا پاني تولو كه ڪتنا هي
 تولڪر عرض ڪيٰ كه جهان پناه ساڙهي پانچ من هي سُنٽي هي بادشاه ني
 حڪم ڪيا كه آج سي ساڙهي تين من پاني سي زياده شهر مين کوئي
 پکھال نه بناوي اُسي وقت منادي پھر گي تبھي سي ساڙهي تين من
 پاني سي زياده پکھال نھين بنتي

هين ٻيہ سمجھ اٿنا کہہ اپني گھر ٻيتر بھاگ گيا کہ اُس بذاتِ کي
 بات مين کيہي نہ سونگا

No. 20.

عید کي دن دو ڏهاڙي ٻچي ايڪ هتھيار بند آور ڏوسرا نهٽها ملڪر
 کسي امرا کي يهان ڏهولڪ تنبورا ساٿه لوائي مڃري کو گي اور جب
 وهان سي گاي بجائي رجھائي انعام لي پھر آي تب آپس مين بخرا
 بانٿا کڙي کي وقت جهڳڙي لگي کسي ايڪ راه گير تماشا ديکھني کو
 آن کھڙي هوي اور ان مين سي ايڪ ٿهٿول ني نهٽهي سي کہا کہ
 میان تو اس سي ڏرتا نهين اس کي هاتھه مين تلوار هي بولا کہ حضرت
 سلامت ٻيہ اپني جي مين کچھه اور نہ سمجھي ميري گھر بڻوي مين
 دو روپي دھري هين گھر سي ربي لي چوڪ مين جا ڏيڙه ربي کي
 تلوار خريد آتھه آني باري کي کو دي نهايت تيز کروا لا ابي سر کات
 ڏالٿا هون اس بات کو سن سب تماشا بين هنس پڙي اور ان دونون
 کو ملا چلي گي

اُور رويِ اسِ کا کيا سبب عرضِ کي کي جهان پناه پهلون کي سيج
 پر پهر پهر سوني کي سزا خدا کي يهان نهو يهان هين هوي اسِ بات
 پر نو سوچکي مين هنسي اور آپ کو خدا کي يهان اسِ سيج پر
 نت سوني کي نه جانون کيا سزا هوگي يه انديشه کرکي روي کھتي
 هين که ابراهيم ادهم اسِ بات کي سنتي هي بادشاهت چهوڑ فقيري
 لي جنگل کو چلا گيا

No. 19.

ايک بهرا گدريا جنگل مين اپني بهيڙين چراتا تها فضاڪار اسِکي ايک
 بهلي بهيڙ کھوي گمي تب اسني ايک لنگڙي بهيڙ کي طرف دیکھي
 کہا که جو وه بهيڙ ملي تو اسي مين کسي کو خدا کي راه پر دونگا اتنا
 کھتي هي بهيڙ ملي تد وه لنگڙي بهيڙ کا کان پکڙ کسي کو ديني لي چلا
 اسِ مين سونهين سي ايک اور بهرا آيا اسِ ني وسِ سي کہا که يه
 بهيڙ تو لي وه بولا خدا کي قسم مين ني اسِ کي ٿانگت نهين ٿوري
 غرض يهي کھتي کھتي دونون قاضي کي يهان گمي قاضي بهن بهرا
 تها اور اپني گھر مين کسي سي خفا هو بيٿها تها انهين دور سي آتي
 دیکھ اني اپني جي مين جانا که شايد يي اسي کا پيغام ليبي آتي

ڪماوي آور گُچھ اس مین سی آپ کھا همین کھلوي اس لطيفي کي
سنتي هي خوش هو بادشاه ني انکا قصور معاف کيا اور هاتھي کي عوض
ايڪ گانو ديا

No. 18.

سنتي هيئن كه ابراهيم ادهم کي سيچ سوا من پهولون سي سنواري جاتي
تهي ايڪ روز باندي ني سيچ تيار ڪرکي اپني جي مين بچارا كه اس
بچهوني پر سوني سي کيسا آرام جي کو هوتا هوگا به سوچ ادهر ادهر
ديکه وه جون اس پر ليڻي تون آرام پاڪي [بيروش سو گسي اور پهولون
کي اندر پيٽه بي معلوم هو گسي پهر ايڪ پيچهي بادشاه ني بهي آسي
پر آرام فرمايا گهڙي دو ايڪ بعد اس ني جو ڪروٽ لي شاه گهبراکر
اٿه ڪهڙي هوي اور بولي كه ديکهو اس پلنگ مين کيا بلا هي ايڪ کي
ڪهتي دس دوڙ آي اور انهن ني باندي کو نکال باهر کيا ديکهو
حضرت ني فرمايا كه اس مردار کي ميري روبرو سو تازياني مارو [بات
کي ڪهتي هي لوگون ني سو ڪوڙي گنکر بيدريغ لگائي اس ني پچاس
هنس هنسڪر اور پچاس رو روکر ڪهاي به تماشا ديکهو پادشاه ني اسي
پاس بلاکي پوچها كه سن تو مار ڪهائي سي آدمي روتا هي تو جو هنسي

No. 17.

لاڙ ڪپور نام دو ڪلاؤنٽ ايڪٽ دن اڪبر بادشاهه کي روبرو خوب گائي
 شاهه ني ريجھه ڪر هاتھي ديا پي لي آئي برس ايڪٽ کي بعد ان دونون
 بهايون کي جي مين آيا ڪه آج هاتھي کي خوراڪ چلڪر ديكھين ڪه
 ڪٽنا ڪھاتا هي غرض راتب کي وقت موڙها بچھا هاتھي کي پاس
 جا بيٺي اور اسڪا ڪھانا ديكھه نهايت حيران و فڪرمند هو آپس مين
 ڪھني لگي ڪه بهائي صاحب بادشاهه ني يھه هماري پڇھي ڪوئي ٻڙي
 بلا لگا دي نه اسي بيچ سکين نه ڪسي ڪو دي سکين جو يھه چند روز
 يھان رهي تو اسڪي ڪھاني کي آگي همارا گانا بجانا سب خاڪ مين
 مل جائگا اتنا ڪه ڪچھه دل مين سمجھه ڏھولڪ تنبورا اسڪي گلي
 مين ڌال چھوڙ ديا اُسني شهر مين جا دھوم کي اور شهرين ني جا
 بادشاهه کي يھان فرياد شاهه ني فرمايا ديكھو ڪس ڪا هاتھي هي ڪسي ني
 آ عرض کي ڪه جهان پناه لاڙ ڪپور ڪا حڪم ڪيا ڪه انھين بلواو ڪھني کي
 ساتھ هي وي آن حاضر هوئي ديكھتي هي خفا هو حضرت ني ڪھا
 ڪيون بي تم ني هاتھي ڪيون چھوڙ ديا انھون ني هاتھه باندھه عرض کي
 قبله عالم غلام ڪو جو هنر آتا تها سو برس روز مين سب سڪھلا ڏھولڪ
 تنبورا اسڪي هاتھه ديا اس ليي ڪه شهر بادشاهي هي اس مين جاڪر

Lan

بازوون پر دِي بي حجاب کُهلي بندون کُهڙي دیکهتي هي اُسکي بيباڪي
 دیکه شاهزادي ني ريجهه کر باپ سي کہا جهان پناه دیکهي بيہ عورت
 کس بيحجابي سي ادھر دیکهتي هي شاه ني شاهزادي کي بدطينتي
 دیکه فرمایا بابا جان باپ بهائي کي روبرو حجاب کيا چاهي بيہ سن
 شاهزاده شرماکر چپ هو رها

No. 16.

کسي گانو مين ايک لڙکا چهه دام کي کورِي لي بهڙهونجي کي
 دُکان پر چمينا ليني گيا اُسني کورِي لي چمينا تول ديا اس ني کهنهي
 کو گهڙچي مين کر دنون هاتھ بڙها ليتي تو ليا پر هاتھ نه نکال سکا
 تب روني لگا اُسکا رونا سن بهت سي لوگ وهان جمع هوي اور
 هاتھون مين کهنهيا دیکه حيران کسي کي عقل گچھ کام نکرِي تهي
 ندان ايک ني ان مين سي کہا که بهائي لال بجهت آوي تو بيہ لڙکا
 بچي نهين تو اسکا بچنا دشوار بيہ سن کوي اسکا مالڪ لال بجهت کو بلا
 هي لايا اور آتي هي انهن ني دیکهکر فرمایا که

بوجهي لال بجهت آور جو بوجهي کو

جهان بليندا دور کرو اسي اوپر کرکي لو

No. 13.

ڪوئي پوسٽي جنگل مٿي ٻيٽها پيالي مٿي پوسٽ گهول رها ٿي اٿناڻا
 ڪي جهاڙ جهوڙ سي ايڪ خرگوش جو نڪل ڏوڙا تو اُس کي دهڪي
 سي اُس کا پيالو لڙهڪ پڙا ٻيہ خفا هو بولا ڪه ٿجهه سي ڪيا ڪهين بهلا
 تيري مڙي هي سي جاڪر ڪهينگي اٿنا ڪه ڪونڌي سونٿا بغل مٿي دبا
 شهر مٿي جا هر ايڪ چوپائي ڪو ديڪهتا چلا نڌان ايڪ گڏهي ڪو جو
 اُس کي رنگ سي مشابہه پايا تو گڏهي والي سي جاڪر ڪها ڪه تيري
 اس جانور کي بيٿي ني ميرا پوسٽ کا پيالو بهرا هوا لڙها ديا اُس ني
 ڪها ڪه جس کي بيٿي ني لڙهايا هي اسي سي جاڪي ڪهو ٻيہ سن وه
 گڏهي کي پاس جا اسڪي پيٿه پرهاتنه رڪه چاهي ڪه ڪجهه ڪهي ونهين
 اُس ني پهڪر ايڪ ايسي ڏلتي ماري ڪه ٻيہ بيچاره آه ڪر بيٿه گيا اور
 هنسڪر بولا ڪه ڪيون نه هو جس کا مڙي ايسا هو اسڪا لڙکا ويسا هوا هي
 چاهي اٿنا ڪه چلا آيا

No. 14.

ايڪ شخص بڙا افيمي ٿي اُسکي بهان ڪوئي خدمتگار نيا نوڪر هوا ان
 ني اُس سي پوچها ڪه مٿي تو ڪجهه نشه تو نهين پيٿا بولا پير مرشد غلام

No. 12.

دو آشنا ملڪر سير ڪو نڪلي اور چلي چلي دريا ڪناري پر پهانچي تب
 ايڪ ني دوسري سي ڪها ڪه بهائي تم بهان ڪهڙي رهو تو مين جلدي
 سي ايڪ غوطه لگا لون اس ني ڪها بهت بهتر به سن وه بيس روپي
 اسي سپرد ڪر ڪهڙي ڪناري پر رکھ جون پاني مين پيٽها تون اسي
 چالاڪي سي وي روپي ڪسي ڪي هاتھ اپني گهر بهيج ديي اس ني نڪل
 ڪهڙي پهن روپي مانگي به بولا حساب سن لو اس ني ڪها ابھي ديئي
 دير نهين هوي حساب ڪيسا غرض دنون سي تڪرار هوني لگي اور سو
 چچاس آدمي گهير آي ان مين سي ايڪ ني روپي والي سي ڪها ڪه
 مين ڪيون جهڳڙتا هي حساب ڪس لي نهين سن ليتا هارمان اس ني
 ڪها اچھا ڪه وه بولا جس وقت آپ ني غوطه مارا مين ني جانا ڏوب
 گي پانچ روپي دي تمھاري گهر خبر بهيجي اور نڪلي تب بهي اور
 پانچ روپي خوشي ڪي خيرات مين ديي رهي دس سو مين ني اپني
 گهر بهيجي هين انکا ڪجهه انديشه هو تو مجھ سي تمسڪ لکھوا لو به
 دهاندھلپني ڪي بات سن وه بيچاره بولا بهلا صاحب بهر پاي

اس ليبي مين روتا هون يه سن سب كهيل كهلا اٿهي اور واعظ شرمندہ
هو دم کھا رھا

No. 10.

ايڪ ڪايتھ ڪم سوار گهوڙي پر بيٺا بازار مين چلا جاتا تها ڪسي شاه سوار
ني اسي مينڏڪي سي بهي پيچهي هئا بيٺا ديڪھ ڪي ڪها ڪه بهيا جي
ذرا آگي هت بيٺو بولا ڪيون ڪها آسن خالي هي پهر اُسنِي جواب ديا
ڪيا تها ڪها ڪي سي هت بيٺينگي جي سي سائس ني بتها ديا هي
تيسي بيٺي چلي جاتي هين

No. 11.

ڪسي بڙي آدمي ڪي پاس ايڪ خوش مسخره آ بيٺا تها اور انڪي
پهان ڪهين سي گڙ آيا اُسنِي ظرافت سي ڪها ڪه خاوند مين ني عمر بهر
مين تين دفعه گڙ ڪهايا هي بولا بيان ڪر ڪها ايڪ تو چهڙهي ڪي دن
جنم گهوڙي مين ڪهايا تها اور ايڪ کان چهڙايا تها تب اور ايڪ آج
ڪهاونگا ان ني ڪها جو مين ندون بولا دو هي دفعه ڪهايا سهي

تيراندازي ڪرڻي تهي اور شرط يهه تهي كه جو اس روپي كو ازاي سو لي
 اتفاقاً ڪسي فقير ني جا وهين ان سي سوال ڪيا ان مين سي ايڪ ني
 هنسڪر ڪها شاه صاحب نشانہ مارو اور روپيه لو فقير ني جهت اسڪي
 هاتھ سي تير ڪمان لي يا معبود ڪرڪي ايڪ تير اٽڪل ڇڻو مارا كه وه
 روپيه اڙ ڪيا وي بولي واهوا ان ني ڊوڙڪر روپيه تو اٿها ليا اور ڪها ڪيون
 بابا فقير كو ڪجهه جواب نه ملا ان مين سي ايڪ ني ڪها سائين روپيه
 تو ليا اب ڪيا ڪهتي هو بولا بابا يهه تو ميخ مارڪي ليا هي ابهي فقير ڪا
 سوال باقي هي

No. 9.

ايڪ واعظ ڪسي گانو مين ڪٿني ايڪ آدميون ڪو وعظ ڪرتا تها اس
 مين ڪوئي گنوار بهي وهان آ بيتها اور لگا اس ڪا منهنه. ديكه ديكه
 بيقرار هو روني اس ڪو روتا ديكه سب ني جانا كه يهه ڪوئي بڙا موم دل
 هي جو اتنا روتا هي ايڪ ني اس سي پوچها كه بهائي سچ ڪه تو
 جو اتنا روتا هي تيري دل مين ڪيا آيا هي واعظ ڪو انگلي سي بتا
 بولا كه ان مين ڪي ٿاڙهي هلتي. ديكه مڃهي اپنا مو هوا پيارا بڪرا
 ياد آيا كه جب نه تب اس ڪي بهي اسي طرح ٿاڙهي هلتي تهي

کي نظر جو اُس پر پڙي اُس مين اپني صورت دیکھ نہایت رنجيده
 خاطر هُو اور کہا کہ جب ايسا بُرا منہ هِي تبھي کسي ني رستي مين
 پھينڪ ديا هِي

No. 7.

کوي راجپوت بہت اڻيم کہاتا تها اتفاقاً اُسي سفر درپيش هُو اور کسي
 منزل مين جاڪر اُترا وهان کي لوگون ني آڪر اُسي کہا کہ ٿاڪر صاحب
 يهان چوري بہت هوتي هِي آپ چوڪسي سي رھيگا يہہ بات سُنڪر
 رات تو اُس ني جاگ ڪر کاتي پر يہہ بات جي مين رکھي کہ چوري
 بہت هوتي هِي فجر هوتي هِي گھوڙي کي بيٺھ لگا ايڪ شھر کي پيچ
 چلا جاتا تها کہ ايڪا ايڪي پينڪ سي چونڪ ڪر پڪارا اري رنجيرا اري
 رنجيرا گھوڙا کہان وه بولا مھاراج گھوڙي پر تو بيٺھي هِي جاتي هو اور
 گھوڙا کيسا کہا بيتسا اس بات کا گچھ مضائقه نہين ليڪن هُشيار رھنا
 خوب هِي

No. 8.

کسي ايڪ اميرزادي کسي جگھ ايڪ مينڇ گاڙ اُس پر روپيه رکھ

ليڪر آيا اُس ني ڪها ڪه ڪيا هي ڪها حضرت سلامت مين بوجها تها ڪه
شايد مير گدھا بولتا هي

No. 4.

ايڪ وزير ڪا بيتا نادان و ڪند ڏهن تها وزير ني ايڪ دانا ڪي پاس
اُسي بهيجا اور ڪها ڪه اس لڙڪي ڪو تربيت ڪر شايد ڪه عقلمند هو
جاوي چنانچه دانا ني اُس ڪي تعليم مين بهت سي ڪوشش ڪي پر
ڪجهه فائده نهوا پس لاچار هوڪر لڙڪي ڪو اُس ڪي باپ ڪي پاس پير
بهيجا اور ڪها ڪه تيرا بيتا عاقل نهين هوا اور مڃهي ديوانه ڪيا

No. 5.

ايڪ روز اڪبر شاه ني بيربل سي بوجها وه ڪيا هي جسي بادشاه ڪا
نام تمام ملڪون مين شهره پڪڙي اور نجات آخرت هو عرض ڪي دو
چيزين ايڪ عبادت اور دوسري خيرات

No. 6.

ايڪ حبشي ڪسي راه سي چلا جاتا تها ايڪ ٿوٽا آئينه پڙا هوا تها اس

No. 1.

احمق بن حبتق ايڪ شخص تها جو اپني کو پهچانني کي واسطي
ايڪ مالاگلي مين رکھتا تها اتفاقاً ايڪ روز سو گيا تو اس کي چھوٽي
بھائي ني وه مالا اپني گلي مين رکھا احمق ني جاگ کر پوچھا کہ تو
احمق بن حبتق هي پس مين کون هون

No. 2.

ايڪ طالب العلم کسي تيلي کي گھر گيا اور اس کي بيل کي گلي مين
گھنٽا ديکھا پوچھا يھ کيا هي کھا اس ني اسي کي آواز سي اس کا چلنا
مجھي معلوم هوتا هي طالب العلم ني کھا کہ اگر کھڑا کھڑا هلايا کري تو
کيا دريافت هوي تيلي تي جواب ديا کہ ميرا بيل طالب العلم نهين

No. 3.

ايڪ شخص نہایت بد آواز تها وه اپني کو خوش آواز جانتا قضاڪار
ايڪ دن وه شخص کچھ گا رھا تها اس کي نزديڪ ايڪ دھوبي رسي

OCT 13 1947

Deacidified using the Bookkeeper process
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: July 2007

PreservationTechnologies

A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION

111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066
(724) 779-2111

LIBRARY OF CONGRESS

0 019 317 458 9